

SIAMO DI NUOVO INSIEME

In urmă cu 78 de ani, Italia devenea Republică Parlamentară, urmare a referendumului național la care, pentru prima dată, au participat cu drept de vot și femeile.

Devenit evenimentul național cel mai important pentru Italia, ziua de 2 iunie este aceea în care trecutul monarhic a fost lăsat în urmă pentru a merge pe calea democrației. De atunci, Italia a avut un parcurs ascendent, făcând pași importanți în toate domeniile vieții sociale și economice, ocupând în zilele noastre poziții de top în clasamente bine cunoscute, brandurile ei renumite, „Made in Italy”, fiind chiar cele mai căutate produse. Toate au fost posibile datorită politicilor abordate atât în țară, cât și în afara ei, Italia fiind prezentă în aproape toate locurile de pe mapamond, prin produsele ei industriale, agricole, dar mai ales culturale.

În numele membrilor Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT., al conducerii și al meu personal, doresc să transmit cele mai alese urări de prosperitate și dezvoltare în continuare și mai ales de pace, în contextul conflictelor și războaielor ce se desfășoară atât de aproape și reprezentă o amenințare pentru liniștea întregii omeniri.

Fie ca toate dorințele noastre de bine să fie împărtășite cu întreg poporul italian de care suntem atât de legați!

Viva l’Italia!

de
Ioana Grosaru

traduzione
Clara Mitola

Mesaj de Ziua Republicii Italiene

Messaggio per la Festa della Repubblica

78 anni fa, l’Italia diventava una Repubblica Parlamentare dopo il Referendum nazionale cui, per la prima volta, hanno partecipato con diritto di voto anche le donne.

Diventato l’evento nazionale più importante d’Italia, il 2 giugno è il giorno in cui il passato monarchico è stato lasciato alle spalle per andare avanti sulla strada della democrazia. Da allora, l’Italia ha avuto un percorso ascendente, compiendo passi importanti in tutti gli aspetti della vita sociale ed economica, occupando oggi posizioni di top in ben note classifiche, in cui i prodotti «Made in Italy» sono i più ricercati. Tutto questo è stato possibile grazie alle politiche adottate a livello nazionale e internazionale, tramite cui l’Italia è presente quasi in tutto il mondo con i suoi prodotti industriali, agricoli e soprattutto culturali.

In nome dei membri dell’Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT., della dirigenza e personalmente, desidero trasmettere i migliori auguri di lunga prosperità e sviluppo e soprattutto di pace, nel contesto dei conflitti e delle guerre che imperversano così vicine a noi e che rappresentano una minaccia per la quiete dell’intera umanità.

Che tutti i nostri auguri raggiungano l’intero popolo italiano, a cui siamo così legati!

Viva l’Italia!

**CÂNDURI
CÂTEVA**

ACTUALITATE / ATTUALITÀ

SIAMO DI NUOVO INSIEME

FONDATĂ ÎN 2007

NR. 127-128 · SERIE NOUĂ
APRILIE - IUNIE
2024

I S S N 1 8 4 3 - 2 0 8 5

Revistă editată de
Asociația Italianilor din
România - RO.AS.IT.
cu sprijinul finanțar al
Guvernului României, prin
Departamentul pentru Relații
Interne

Membri fondatori
Mircea Grosaru
Ioana Grosaru

Director
Ioana Grosaru

Senior editor
Modesto Gino Ferrarini

Redactor-șef
Olivia Simion

Redactori
Clara Mitola
Mihaela Profiriu Mateescu

Design & producție
squaremedia.ro

Răspunderea pentru continutul
articolelor aparține exclusiv autorilor.

© 2024 Asociația Italianilor din România
- RO.AS.IT. © Nicio parte din această
publicație nu poate fi reprodusă sau
transmisă în niciun mod, sub nicio
formă, fără consimțământul scris al
detinătorilor de copyright.

Asociația Italianilor
din România - RO.AS.IT.
associație cu statut de utilitate publică
Str. I.L. Caragiale nr. 24
020045 București
Tel.: +4 0372 772 459
Fax: +4 021 313 3064
secretariat@roasit.ro

www.roasit.ro

- 04 Un DanteDì bogat în schimburile culturale · Un DanteDì ricco di scambi culturali
- 07 Un nou simpozion sucevean reușit · Un nuovo simposio ben riuscito a Suceava
- 10 Lansarea cărții *Drăcușorul și Îngerașul* · Presentazione del volume *Diavoletto e Angioletto*
- 12 Tradiția *pastasciutta* - legătura cu pamânturile originilor noastre · La cultura della *pastasciutta* - il legame con la nostra terra d'origine

CULTURĂ / CULTURA

- 14 Călătorii literare în țara frumuseții. A 11-a parte · Viaggi letterari nel paese della Bellezza. 11^ parte
- 18 Pe urmele constructorilor și arhitectilor italieni. Despre meseriași și specialiști ai zidirilor · Sulle tracce di costruttori e architetti italiani. Su operai e specialisti delle costruzioni
- 22 Dialoghi letterari. Alda Merini o delle altissime combustioni esistenziali · Dialoguri literare. Alda Merini sau despre uriașele combustii existențiale
- 26 Istoria familiei mele
- 30 Ce știm și ce presupunem despre anul venirii friulanilor și stabilirea lor în Oltenia? · Cosa sappiamo e cosa presupponiamo sull'anno in cui i friulani si sono stabiliti in Oltenia?

SOCIETATE / SOCIETÀ

- 33 Cioco, cioco! Ciocolata! · Ciocco, ciocco! Cioccolato!
- 38 Mi chiamo Matilde și sunt româncă... O sportivă italiană la București · Mi chiamo Matilde e sono romena... Una sportiva italiana a Bucarest
- 42 Palestrina delle divinazioni · Palestrina divinaților
- 45 Ricette. I giglietti di Palestrina · Rețete. „Crini” à la Palestrina

Un DanteDì bogat în schimburi culturale

Ziua lui Dante, 25 martie, a fost sărbătorită într-o manieră specială în acest an de către Asociația Italianilor din România - RO.AS.IT., parteneră a Societății „Dante Alighieri” din București în două manifestări, pe cât de diferite, pe atât de frumoase.

Ziua a început la Casa d’Italia, unde am primit vizita unei delegații din Friuli Venezia Giulia pentru prezentarea proiectului „La norcineria tipica friulana: dalla teoria alla pratica”, o călătorie fascinantă în lumea gastronomică friulana, având ca punct central arta măcelăriei cărnii de porc și produsele tipice zonei, celebre în toată lumea, precum Prosciutto di San Daniele.

După saluturile oficiale ale lui Andi-Gabriel Grosaru, deputat al minorității italiene în Parlamentul României, al lui Mario Borghese, senator al Republiei Italiane, al Brunei Zuccolin, Vicepreședinte al Ente Regionale A.C.L.I. per i Problemi dei Lavoratori Emigrati del Friuli

Quest’anno, il compleanno di Dante, il 25 marzo, è stato celebrato in modo speciale dall’Associazione degli Italiani di Romania - RO.AS.IT., partner della Società «Dante Alighieri» di Bucarest in due manifestazioni, tanto diverse quanto bellissime.

La giornata è iniziata a Casa d’Italia, dove abbiamo ricevuto la visita di una delegazione proveniente dal Friuli Venezia Giulia per la presentazione del progetto «La norcineria tipica friulana: dalla teoria alla pratica», un viaggio affascinante nella gastronomia friulana, il cui punto centrale è stato costituito dall’arte della norcineria e dai prodotti tipici della zona famosi in tutto il mondo, come il Prosciutto di San Daniele.

Dopo i saluti ufficiali di Andi-Gabriel Grosaru, deputato della minoranza italiana nel Parlamento della Romania, di Mario Borghese, senatore della Repubblica Italiana, di Bruna Zuccolin, Vicepresidente dell’Ente Regionale

de
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

Venezia Giulia (ERAPLE), al Ioanei Grosaru, președinte al Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT., al Nicoletei Silvia Ioana, președinte al Societății „Dante Alighieri” – Comitetul București, a urmat o prezentare a Sectorului agroalimentar din Friuli Venezia Giulia și a mărcii IO SONO FVG, susținută de Francesco Coletti de la Fundația Agrifood FVG.

În continuare, Tânărul Giovanni Dreosto, din partea Măcelăriei „Da Giovanni” din Spilimbergo, a explicat și a arătat publicului toate fazele prin care trece Prosciutto crudo di San Daniele, marcă specifică regiunii Friuli Venezia Giulia, de la sosirea materiei prime în măcelărie și până la produsul final atât de iubit în toată lumea. Conferința s-a încheiat cu o amplă lectie video a maestrului măcelar Mario Lizzi.

A urmat un program artistic încântător, susținut de elevi de la Liceul de Muzică „Sandro Pertini” din Genova, care au interpretat la pian și vioară, și de eleve de la Colegiul Național de Muzică „George Enescu” din București, care au încântat oaspeții italieni cu un program exceptiunal la nai.

A.C.L.I. per i Problemi dei Lavoratori Emigrati del Friuli Venezia Giulia (ERAPLE), di Ioana Grosaru, presidente dell'Associazione degli Italiani di Romania, e di Nicoleta Silvia Ioana, presidente della Società «Dante Alighieri» – Comitato Bucarest, si è tenuta una presentazione del Settore agroalimentare del Friuli Venezia Giulia e del marchio IO SONO FVG, sostenuta da Francesco Coletti della Fondazione Agrifood FVG.

A seguire, il giovane Giovanni Dreosto, per la Macelleria «Da Giovanni» di Spilimbergo, ha spiegato e ha mostrato al pubblico tutte le fasi della lavorazione del Prosciutto crudo di San Daniele, marca specifica della regione Friuli Venezia Giulia, dall'arrivo della materia prima in macelleria e fino al prodotto finito, così amato nel mondo. La conferenza si è conclusa con un'ampia lezione video del maestro macellaio Mario Lizzi.

Si è poi svolto un meraviglioso programma artistico, sostenuto dagli alunni del Liceo Musicale «Sandro Pertini» di Genova, che si sono esibiti al pianoforte e al violino, e dagli alunni del Collegio Nazionale di Musica «George Enescu» di Bucarest, che hanno incantato il pubblico italiano con un eccezionale repertorio al nai.

L'evento è stata l'occasione per un dialogo interculturale e gastronomico straordinario tra Italia e Romania, soprattutto perché il Friuli Venezia Giulia è la regione da cui proveniva la

Un **Dante**Di ricco di scambi culturali

Evenimentul a fost un prilej de dialog cultural și gastronomic extraordinar între Italia și România, cu atât mai mult cu cât regiunea Friuli Venezia Giulia este cea din care provină cei mai mulți dintre strămoșii italianilor din România. Descendenții acelor imigranți italieni așezați în România în urmă cu mai bine de o sută de ani, care și-au adus cu ei obiceiurile din Italia, inclusiv pe cele culinare, au avut posibilitatea să ia, astfel, contact cu zonele în care își au rădăcinile. Întâlnirea a fost o reală bucurie pentru domnul Modesto Gino Ferrarini, președintele onorific al Asociației Italianilor din România — RO.AS.IT. și pentru doamna Maria Panait din familia Boro, strămoșii lor provenind chiar de pe meleaguri friulane — ai lui Ferrarini tocmai din Spilimbergo, motiv pentru care acesta s-a bucurat să îl cunoască pe Giovanni Dreosto și să afle despre măcelăria sa din Spilimbergo. Doamna Panait a povestit cum, în familia sa, tradițiile gastronomice friulane s-au păstrat, amintindu-și că în copilărie făcea salamul în casă exact așa cum se făcea în Friuli.

Nu putea, desigur, lipsi nici degustarea produselor tipice zonei aduse de oaspeții din Italia.

Dar, pentru că 25 martie este ziua în care Dante Alighieri este sărbătorit în toată lumea, programul a continuat la Institutul Italian de Cultură din București, unde a fost celebrată figura marelui poet italian. Elevii de la Colegiul Național „Ion Neculce” au pus în scenă pasaje din Cântul V al *Infernului*, iar Ansamblul Vocal al Liceului „Sandro Pertini” din Genova ne-a purtat cu vocile și instrumentele sale prin secole de istorie muzicală influențată de opera lui Dante.

maggior parte degli antenati degli italiani di Romania. I discendenti di quei migranti italiani stabilitisi in Romania più di cent'anni fa, che hanno portato con loro le tradizioni italiane, comprese quelle culinarie, hanno avuto perciò la possibilità di entrare in contatto con la regione delle proprie radici. L'incontro è stato motivo di vera gioia per Modesto Gino Ferrarini, presidente onorario dell'Associazione degli Italiani di Romania — RO.AS.IT. e per la signora Maria Panait, originaria dalla famiglia Boro, i cui antenati provenivano proprio dal Friuli, e nel caso del signor Ferrarini, proprio da Spilimbergo, motivo per cui quest'ultimo è stato assai lieto di conoscere Giovanni Dreosto e di scoprire dettagli sulla sua macelleria di Spilimbergo. La signora Panait ha raccontato come nella sua famiglia, le tradizioni gastronomiche friulane siano state conservate, ricordando che, durante l'infanzia, in casa sua si preparasse il salame esattamente come lo si preparava in Friuli.

Non poteva di certo mancare la degustazione dei prodotti tipici della regione, offerti dagli ospiti italiani.

Ma, poiché il 25 marzo è il giorno in cui Dante Alighieri è festeggiato in tutto il mondo, l'evento è proseguito presso l'Istituto Italiano di Cultura di Bucarest, dov'è stata celebrata la figura del grande poeta italiano. Gli alunni del Collegio Nazionale «Ion Neculce» hanno messo in scena passaggi del V Canto dell'*Inferno*, mentre l'Ensemble Vocale del Liceo «Sandro Pertini» di Genova, con le sue voci e strumenti, ci ha condotti attraverso secoli di storia musicale influenzata dall'opera di Dante.

Un nou simpozion sucevean reușit

de
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

Simpozionul Național cu Participare Internațională „Contribuția bibliotecii la afirmarea diversității culturale în spațiul românesc” și-a desfășurat cea de-a VIII-a ediție între 19-20 aprilie 2024 la Suceava, cu ocazia Zilei Internaționale a Cărții și a Dreptului de autor și a Zilei Bibliotecarului din România. Asociația Italianilor din România - RO.AS.IT. a fost și ea, ca de obicei, partener al Bibliotecii Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava în organizarea evenimentului.

Il Simposio Nazionale con Partecipazione Internazionale, «Il contributo della biblioteca nell'affermazione della diversità culturale nello spazio romeno», giunto alla sua VIII edizione, si è svolto tra il 19 e il 20 aprile 2024 a Suceava, in occasione della Giornata Mondiale del Libro e del Diritto d'autore e della Giornata del Bibliotecario di Romania. L'Associazione degli Italiani di Romania - RO.AS.IT. è stata come sempre uno dei partner della Biblioteca Universitaria «Ștefan cel Mare» di Suceava nell'organizzazione dell'evento.

Ardeleanu, Director al Bibliotecii Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava și pilonul central al acestei manifestări devenite tradiție, prof. univ. dr. Mihai Dimian, Rector al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, dr. Gabriel Cărăbuș, Director al Bibliotecii Bucovinei „I.G. Sbiera”, doamna Angela Zarojanu, manager al Teatrului Municipal „Matei Vișniec” din Suceava, ec. Alexandra Harja Samsonescu, antreprenor, dr. Carmen Leocadia Pesantez-Pozo, Președinte al Asociației Bibliotecarilor din România (A.B.R.), consilier Andrei Răzvan Atanasiu din partea Primăriei Fălticeni Suceava, prof. dr. Palaghia Radion, Director al Colegiului Tehnic „Mihai Băcescu” Fălticeni.

Din partea Asociației Italianilor din România, salutul a fost adus de doamna Ioana Grosaru, care a amintit încă o dată vechea colaborare pe care RO.AS.IT. o are cu universitatea suceveană și primele simpozioane organizate împreună, despre neoumanism și diversitate

Diretrice della Biblioteca Universitaria «Ștefan cel Mare» di Suceava e pilastro di questo evento diventato già tradizione, del docente univ. dott. Mihai Dimian, Rettore dell'Università «Ștefan cel Mare» di Suceava, del dott. Gabriel Cărăbuș, Direttore della Biblioteca di Bucovina «I.G. Sbiera», della signora Angela Zarojanu, manager del Teatro Municipale «Matei Vișniec» di Suceava, di Alexandra Harja Samsonescu, imprenditrice, della dott.ssa Carmen Leocadia Pesantez-Pozo, Presidente dell'Associazione dei Bibliotecari di Romania (A.B.R.), del consigliere comunale di Fălticeni (Suceava), Andrei Răzvan Atanasiu, e della prof.ssa Palaghia Radion, Diretrice del Collegio Tecnico «Mihai Băcescu» di Fălticeni.

Per l'Associazione degli Italiani di Romania, il saluto è stato portato dalla signora Ioana Grosaru, che ha ricordato ancora una volta l'antica collaborazione che la RO.AS.IT. intrattiene con l'università di Suceava e i primi simposi organizzati insieme sul neoumanesimo e la diversità culturale, sottolineando come la biblioteca diventi anno dopo anno, da quando è guidata dalla diretrice Sanda Maria Ardeleanu, uno spazio accogliente, rivolto alle persone, uno spazio della scienza e della cultura, cui l'associazione contribuisce annualmente con le sue nuove apparizioni editoriali.

Quest'anno il simposio ha beneficiato di un numero record di interventi, suddivisi in plenaria e in tre sezioni con temi differenti, da «La biblioteca fra tradizione e digitalizzazione», a «L'istruzione formale, non-formale e informale degli utenti della biblioteca», fino a «Interculturalità e diversità». Durante i lavori, la presidente Ioana Grosaru ha presentato il volume

culturală, subliniind că biblioteca devine, pe an ce trece mai mult, de când doamna director Sanda Maria Ardeleanu o păstorește, un spațiu cald, pentru oameni, al științei și culturii, la care și asociația contribuie anual cu noile sale apariții editoriale.

Simpozionul a beneficiat în acest an de un număr record de comunicări, împărtite în plen și în trei secțiuni cu tematici diverse, de la „Biblioteca între tradiție și digitalizare”, la „Educare formală, non-formală și informală a utilizatorilor bibliotecii”, până la „Interculturalitate și diversitate”. În cadrul lucrărilor, doamna președinte Ioana Grosaru a prezentat volumul *Claudiu Isopescu, corifeu al culturii române în Italia*, scris de lector univ. dr. Nicoleta Silvia Ioana, președinte al Societății „Dante Alighieri” din București, iar Olivia Simion a prezentat Caietul 6 din seria de autor Antonio Rizzo, publicat de Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. în 2023, intitulat *Gabriele D'Annunzio. Între poezie, plăcere și îndrăzneală*.

A doua zi a fost una de documentare, dar și de suflet, întrucât simpozionul a continuat cu o excursie la muzee din Fălticeni (Muzeul de Artă „Ion Irimescu”, Muzeul Apelor „Mihai Băcescu”, Galeria Oamenilor de Seamă), la Colegiul Tehnic „Mihai Băcescu” din Fălticeni și la Mănăstirea Cămârzani. Așadar o excursie bogată atât din punct de vedere cultural, cât și spiritual.

Claudiu Isopescu, corifeo della cultura romena in Italia, scritto dalla dott.ssa Nicoleta Silvia Ioana, presidente della Società «Dante Alighieri» di Bucarest, mentre Olivia Simion ha presentato il Quaderno 6 della serie firmata da Antonio Rizzo, pubblicato dall'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. nel 2023, dal titolo *Gabriele D'Annunzio. Tra poesia, piacere e audacia*.

La seconda è stata una giornata di documentazione, ma anche dedicata allo spirito, poiché il simposio è andato avanti con una gita ai musei di Fălticeni (Museo d'Arte «Ion Irimescu», Museo dell'Acqua «Mihai Băcescu», Galleria degli Illustri), presso il Collegio Tecnico «Mihai Băcescu» di Fălticeni e il Monastero Cămârzani. Un'escursione ricca, insomma, tanto dal punto di vista culturale quanto anche spirituale.

Un nuovo simposio ben riuscito a Suceava

Lansarea cărții *Drăcușorul și Îngerașul - cei doi consilieri personali care ne ghidează viața*

Pe data de 11 mai, la ora 11:00, Casa d'Italia a fost gazda unui eveniment special. În elegantul sediu al Asociației Italianilor din România - RO.AS.IT., a avut loc lansarea cărții *Drăcușorul și Îngerașul - cei doi consilieri personali care ne ghidează viața*. Această nouă carte de dezvoltare personală, a autorului Claudiu Simion, explorează arta autoperfecționării și ne invită să călătorim în universul personalității noastre.

Evenimentul a debutat cu o evocare emoționantă a Monseniorului Vladimir Ghika, patronul spiritual al Asociației Italianilor din România - RO.AS.IT., susținută de doamna președinte Ioana Grosaru, care a subliniat că membrii asociației sunt alături de Monsenior pe drumul său sfânt către canonizare. Atmosfera elegantă a fost întreținută de moderatorul Cristian Pohrib, director general al Companiei Române de Știri, scriitor și laureat al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”.

Autorul, Claudiu Simion, și-a expus ideile cu dezinvoltură, provocându-ne să participăm la disputa celor doi consilieri, care ne ghidează mereu în meandrele vieții. Avem liberul arbitru și putem lua decizii care să ne conducă pașii în situații mai bune sau mai puțin favorabile. Autorul, cu o experiență de peste 25 de ani în poziții de conducere la nivel internațional, dorește să vină în ajutorul celor care își caută echilibrul în viață. Cum să îmbinăm timpul petrecut la serviciu cu cel liber, astfel încât să evoluăm profesional și să fim mulțumiți sufletește? Cartea este un adevărat ghid de dezvoltare personală. Un moment deosebit a fost experimentul asupra emoțiilor publicului realizat cu ajutorul celebrei melodii *Adagio* a compozitorului venețian Tomaso Albinoni. Nu este surprinzător, având în vedere că strămoșii

L'11 maggio, alle ore 11:00, Casa d'Italia ha ospitato un evento speciale. Nell'elegante sede dell'Associazione degli Italiani di Romania - RO.AS.IT. si è tenuta la presentazione dell'opera *Drăcușorul și Îngerașul - cei doi consilieri personali care ne ghidează viața (Diavolotto e Angioletto - i due consiglieri personali che guidano la nostra vita)*. Questo nuovo libro di crescita personale, dell'autore Claudiu Simion, esplora l'arte dell'autoperfezionamento e ci invita a viaggiare nell'universo della nostra personalità.

L'evento si è aperto con l'emozionante evocazione del Monsignor Vladimir Ghika, patrono spirituale dell'Associazione degli Italiani di Romania - RO.AS.IT., proposta dalla presidente Ioana Grosaru, che ha sottolineato come i membri dell'associazione accompagnino il Monsignore lungo il santo percorso della sua canonizzazione. L'atmosfera elegante è stata sostenuta dal moderatore Cristian Pohrib, direttore generale della Compagnia Romena d'Informazione, scrittore e vincitore del Premio Nazionale di Poesia «Mihai Eminescu».

L'autore, Claudiu Simion, ha espresso le sue idee con disinvoltura, provocando i presenti a partecipare alla disputa dei due consiglieri che ci guidano sempre nei meandri dell'esistenza. Disponiamo del libero arbitrio e possiamo prendere decisioni capaci di guidare i nostri passi in situazioni positive o meno favorevoli. L'autore, che occupa da oltre 25 anni una posizione di leadership a livello internazionale, desidera aiutare quanti siano alla ricerca di un equilibrio nella vita. Come mettere d'accordo il tempo passato in ufficio e quello libero, in modo da crescere professionalmente ma anche essere soddisfatti interiormente? Il libro è una vera e propria guida per lo sviluppo personale. Un momento particolare è stato l'esperimento con le emozioni del pubblico

de
M.P.M.

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

autorului provineau din Veneția, el făcând parte din familia Culluri, stabilită în România pe vremea marii emigrații italiene, unde a adus importantă contribuții la dezvoltarea țării.

Invitatul special, domnul Mihai Stanca, CDO și Fondator al HR UP Group, a susținut, la rândul său, o prezentare interesantă despre varietatea tipurilor de personalitate. Această temă a stârnit curiozitatea și a deschis discuții captivante între participanți.

În pauzele dintre vorbitori, auditoriul a fost încântat de sunetele duoase ale pianului, pe care profesorul Alexandru Comșa de la Colegiul „Carmen Silva” din Ploiești le-a interpretat cu măiestrie.

Evenimentul a fost un succes, aducând împreună oameni pasionați de cultură, literatură și dezvoltare personală. Lansarea cărții *Drăcușorul și Îngerașul* a contribuit la un schimb de idei și la meditații asupra îmbunătățirii calității vieții fiecărui dintre noi. O nouă realizare a lui Claudiu Simion, acest volum care ne încurajează să explorăm și să ne cunoaștem mai bine.

realizzato con l'aiuto della celebre melodia *Adagio* del compositore veneziano Tomaso Albinoni. Non c'è da stupirsi, visto che gli antenati dell'autore provenivano da Venezia ed egli stesso appartiene alla famiglia Culluri, stabilitasi in Romania durante la grande migrazione italiana e dove ha offerto importanti contributi allo sviluppo del paese.

L'invitato speciale, il sig. Mihai Stanca, CDO e Fondatore dell'HR Up Group, ha sostenuto a sua volta una presentazione interessante sui diversi tipi di personalità. Quest'argomento ha sollecitato la curiosità e ha dato il via ad accattivanti discussioni tra i partecipanti.

Durante le pause tra gli interlocutori, l'uditore è stato catturato dalle dolci note del pianoforte, che il professor Alexandru Comșa del Collegio «Carmen Silva» di Ploiești ha interpretato con maestria.

L'evento è stato un successo, richiamando appassionati di cultura, di letteratura e di crescita personale. Il lancio del volume *Drăcușorul și Îngerașul* (*Diavolotto e Angioletto*) ha favorito uno scambio di idee ed è stato un invito a meditare sul miglioramento della qualità della vita per ciascuno di noi. Un nuovo successo di Claudiu Simion, con questo volume che ci incoraggia a esplorare e a conoscerci meglio.

**Presentazione del
volume *Diavolotto*
e *Angioletto* - i due
consiglieri personali che
guidano la nostra vita**

Tradiția *pastasciuttei* - legătura cu pamânturile originilor noastre

Asociația Italianilor din România - RO.AS.IT. a participat sâmbătă, 18 mai, cu o delegație, la Festivalul Pastasciutta din comuna Greci, pentru a fi împreună cu membrii Sucursalei Greci a asociației la festivalul gastronomic. Din partea asociației a participat la competiția culinară doamna Iolanda Boșneag.

Festivalul Pastasciutta, organizat de Primăria Greci și Parohia Romano-Catolică „Santa Lucia” din Greci, a fost gândit pentru a pune în lumină identitatea comunei Greci, strâns legată de prezența etnicilor italieni, urmași ai muncitorilor italieni veniți în secolul al XIX-lea la muncă în carierele de piatră din Munții Măcinului, descendenți care au păstrat tradițiile culinare ale strămoșilor. Așadar, pastele sunt la loc de cinstă în bucătăria lor, iar Iolanda Boșneag povestește cum *pastasciutta* era mâncarea gătită la reuniiunile de familie: dacă pe masă era *pastasciutta*, automat era sărbătoare. Iolanda Boșneag a pregătit foile de paste manual, în casă, ca și sosul ragù, după rețeta învățată de la mama sa, care, la rândul său, o învățase de la bunica Iolandei, italiană get-beget.

Numerosi vizitatori ai festivalului au fost curioși să guste aceste paste cu tradiție, așa că ele s-au bucurat de succes și s-au epuizat rapid. A rămas însă voia bună, dansul și bucuria, care au caracterizat standul Asociației Italianilor din România - RO.AS.IT. Reprezentanții noștri, în frunte cu doamna președinte Ioana Grosaru, Iolanda și Romeo Boșneag, au îmbrăcat superbe costume tradiționale italiene, ce au atras privirile spectatorilor, și au încins dansuri pe muzica italiană și românească cântată pe scenă, spre deliciul publicului prezent la această serbare câmpenească desfășurată în peisajele de vis ale Dobrogei, în Pădurea Crucele.

Sabato 18 maggio, l'Associazione degli Italiani di Romania - RO.AS.IT. ha partecipato con una delegazione al Festival Pastasciutta del comune di Greci, per essere accanto ai membri della Succursale Greci dell'associazione durante il festival gastronomico. La signora Iolanda Boșneag ha partecipato alla competizione culinaria per l'associazione.

de
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

Il Festival Pastasciutta, organizzato dal Comune di Greci e dalla Parrocchia Cattolica di «Santa Lucia» di Greci, è stato pensato per mettere in risalto l'identità cittadina, strettamente legata alla presenza degli etnici italiani, i discendenti degli operai italiani venuti nel XIX secolo a lavorare nelle cave di pietra dei Monti Măcin, e che hanno conservato le tradizioni culinarie dei loro avi. Perciò la pasta occupa un posto d'onore nella loro cucina, e Iolanda Boșneag racconta come la pastasciutta fosse la pietanza preparata quando si riuniva la famiglia: se c'era la pastasciutta in tavola, era automaticamente festa. Iolanda Boșneag ha preparato la pasta a mano, in casa, come anche il ragù, seguendo la ricetta imparata da sua madre che, a sua volta l'aveva imparata dalla nonna di Iolanda, autentica italiana.

I numerosi visitatori del festival sono stati curiosi di assaggiare questa pasta ricca di tradizione che perciò ha riscosso grande successo ed è finita in men che non si dica. E tuttavia è rimasto il buon umore, insieme ai balli e alla gioia a caratterizzare lo stand dell'Associazione degli Italiani di Romania - RO.AS.IT. I nostri rappresentanti, con in testa la presidente Ioana Grosaru, insieme a Iolanda e Romeo Boșneag, hanno indossato splendidi costumi tradizionali italiani, che hanno attirato lo sguardo degli spettatori, e hanno danzato sulle note della musica tradizionale italiana e romena cantata sul palco, deliziando così il pubblico presente a questa festa campestre, svolta nel favoloso paesaggio della Dobrugia, nel Bosco Crucele.

La cultura della **pastasciutta** - il legame con la nostra terra d'origine

Călătorii literare

în țara frumuseții

a 11-a parte

NICOLAE FILIMON (1819-1865), creator al romanului românesc modern, s-a remarcat și în publicistică, înarmat cu o bună cunoaștere a realităților sociale ale timpului și posedând o bogată cultură. Împins de o curiozitate mereu trează în cunoașterea oamenilor și a vieții, întreprinde cu mijloace materiale puține o călătorie în străinătate, vizitând în vara anului 1858 câteva dintre centrele muzicale europene, între care nu au lipsit Milano, Florența și Roma. Alături de informații privind istoria, monumentele și manifestările muzicale ale orașelor vizitate, găsim în jurnalul său de călătorie semnificative observații asupra lucrurilor și oamenilor, făcute de un bun patriot hrănit cu ideile progresiste ale Revoluției de la 1848. Observând îmbunătățirile tehnico-economice din afara țării sale, Filimon militează, ca și Dinicu Golescu, pentru introducerea unor asemănătoare și la noi, îndoindu-se, însă, de buna credință a claselor stăpânoitoare.

NICOLAE FILIMON (1819-1865), creatore del romanzo romeno moderno, si è fatto notare anche come pubblicistica, armato di buona conoscenza delle realtà sociali dell'epoca e detentore di una ricca cultura. Spinto da una curiosità sempre attiva nel conoscere persone e vite, intraprende con scarsi mezzi economici un viaggio all'estero, e nell'estate del 1858 visita alcuni centri musicali europei, tra cui non potevano mancare Milano, Firenze e Roma. Insieme alle informazioni riguardanti la storia, i monumenti e le

manifestazioni musicali delle città visitate, nel suo diario di viaggio ritroviamo osservazioni degne di attenzione su luoghi e persone, scritte da un buon patriota alimentato dalle idee progressiste della Rivoluzione del 1848. Dopo aver osservato i progressi tecnico-economici realizzati al di fuori del suo paese, Filimon, come anche Dinicu Golescu, milita affinché simili novità siano introdotte anche in Romania, pur dubitando della buonafede della classe dirigente.

de
Ionel Gheorghiu

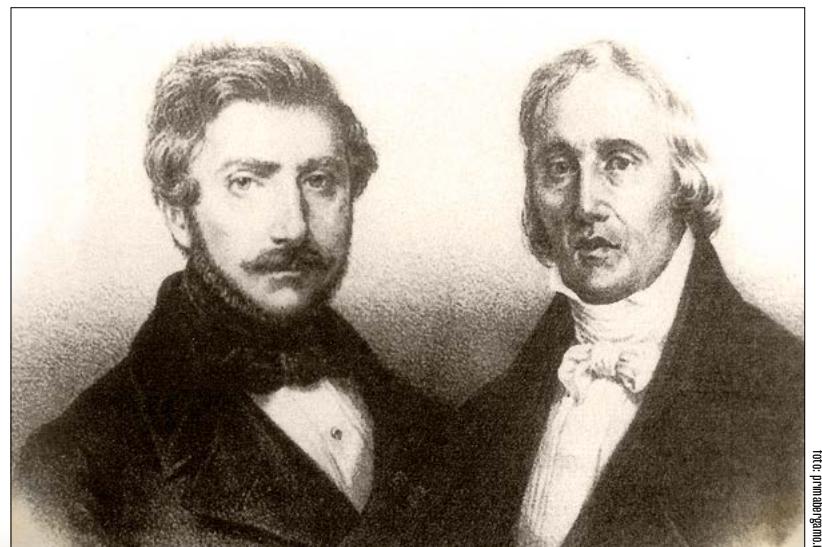
traduzione
Clara Mitola

În excursia sa, vizitează în Italia, în afara celor trei orașe deja menționate, și Veneția, Livorno, Pisa, Genova, Bergamo, Brescia și Padova. Referindu-se la călătoria făcută la Roma, scriitorul mărturisește: „Eu am avut fortuna de a vedea originalul de Michel Angelo în capela Secșină de la Vatican și văzând-o și pe aceasta, mi-am format opinia mea în parte”. S-a plimbat pe Pincio și prin Villa Borghese, unde a văzut grota nimfei Egeria. A vizitat Forul și Arcul lui Septimiu Sever și a admirat „nemuritoarea statuie a Sfintei Cecilia”. Scrie despre Tivoli, ca despre „o localitate foarte frumoasă lângă Roma”. La Florență, este însoțit de un student italian, Geraldini, „amic de călătorie”. Aici, vizitează Fiesole cu Domul San Domenico și mănăstirea dominicanilor. Asistă, la teatrul Pergola din Florență, la reprezentarea operei *Il Giuramento* de Mercadante, unde îl va cunoaște pe compozitor. Tot aici, admiră celebra catedrală Santa Maria del Fiore.

Oriunde în Italia, în localuri, este încântat de „o muzică mai armonioasă decât aceea din teatrele de operă”. La Florență, o italiană îi cântă din Bellini și Rossini, fapt ce va fi zugrăvit de scriitor, mai apoi, în povestirea *O cântăreață de uliță* (*Naționalul*, 2 noiembrie 1858). La Pisa

Gaetano Donizetti și
Simone Mayr

Gaetano Donizetti e
Simone Mayr

Nel suo viaggio per l’Italia, oltre a quelle tre città, visiterà anche Venezia, Livorno, Pisa, Genova, Bergamo, Brescia e Padova. In merito al viaggio fatto a Roma, lo scrittore confessa: «Ho avuto la fortuna di vedere l’opera originale di Michelangelo nella cappella Sistina del Vaticano e osservandola, mi sono fatto la mia personale opinione». Ha passeggiato per il Pincio e per Villa Borghese, dove ha visto la grotta della ninfa Egeria. Ha visitato il Foro e l’Arco di Settimio Severo e ha ammirato «l’immortale statua di Santa Cecilia». Scrive di Tivoli come di «una bellissima località vicino Roma». A Firenze è accompagnato da uno studente italiano, Geraldini «compagno di viaggio». Qui, visita Fiesole, con il Duomo di San Domenico e il monastero dei domenicani. Presso il Teatro della Pergola di Firenze, assiste alla rappresentazione dell’opera *Il Giuramento* di Mercadante, compositore che avrà allora l’occasione di conoscere. Inoltre, sempre a Firenze, ammira la celebre cattedrale di Santa Maria del Fiore.

Ovunque, nei locali italiani, è affascinato da «una musica più armoniosa di quella delle opere teatrali». A Firenze, un’italiana canta per lui brani di Bellini e Rossini, momento che, più tardi, sarà descritto nel racconto *O cântăreață de uliță / Una cantante di strada* (*Naționalul*, 2 novembre 1858). A Pisa ci arriva in treno di mattina, quando «la rugiada del cielo non aveva lasciato l’erba dal verde smeraldo». Visita qui il cimitero («il Camposanto»), come emerge nella novella *Matteo Cipriani*. Sempre grazie alla stessa novella, risulta abbia fatto anche un viaggio a Livorno: «Mi trovavo allora nel monastero “dei frati osservanti” di Livorno. Un giorno, passeggiavo lungo la riva del porto nuovo e osservavo il magico panorama del mare... Dopo un viaggio di due ore, avevamo raggiunto Livorno e trovammo alloggio in una delle ali del palazzo episcopale...».

Si ferma a Milano con l’idea «di ascoltare le celebrità di questo paese e di apprendere ancora altre nozioni pratiche nell’arte dei suoni». Rispetto alla sua passione per la musica, Nicolae Filimon riteneva fosse «assai necessario» attraversare la

sosește dimineața cu trenul, când „roa cerului nu se ridicase după earba cea verde ca smaraldul”. Vizitează aici cimitirul („Il Camposanto”), după cum reiese din nuvela *Matteo Cipriani*. Din aceeași nuvelă, rezultă și o călătorie făcută la Livorno: „Mă aflăm pe timpul acela la mănăstirea «dei frati osservanti» din Livorno. Într-o zi, mă plimbam pe malul portului celui nou și priveam magica panoramă a mării... După o călătorie de două ore, ajunseseră la Livorno și ne așezără cu locuința la una din aripile palatului episcopal...”.

La Milano, se oprește cu scopul „de a asculta celebritățile acei țări și a dobândi mai multe noțiuni practice în arta sunetelor”. În pasiunea lui pentru muzică, Nicolae Filimon socotea „de mare necesitate” să străbată Peninsula Italică „în toate direcțiile ei”. Admiră Scala, asistă la o reprezentăție și face cunoștință cu persoane de cultură muzicală. Își amintește de călătoria sa de la Padova și, cu ironie, povestește un episod întâmplat acolo: „Un cicerone, la Padova, când vizitam Catedrala Santei Justinei, mi-a arătat niște scânduri mânjite de sânge uman și susținea că acel sânge a curs din flagele sănților martirizați de Claudiu Neron, ceea ce după mine este o minciună din cele mai mari”. La Veneția, asistă la o experiență de terapie muzicală și cunoaște pe un clarinetist, Mirco, care mai târziu va concerta și la București.

Călătoria scriitorului peste hotare a părilejuit trecerea de la foiletonul artistic, cu precădere muzical, la cel reportericesc, lucru care a fost deosebit de firesc.

Însemnările de călătorie publicate în *Naționalul* îmbrățișează o arie cât mai largă. Setea de a cunoaște, prospetimea și acuitatea privirii, fraza vioaie, alertă și precisă, îl recomandau ca pe un reporter modern al timpului. Descrierea personală a unui peisaj, a unui oraș sau monument este colorată afectiv atunci, când pe fereastra trenului, în drum spre Bergamo, autorul notează: „Traversai iarăși prin cele mai frumoase grădini înconjurate cu arbori roditori și udate de mici canale artistice, prin care agricultorii lombarzi trag apa din râuri ca să răcorească și să dea viață semănăturilor. Priveam cu mare placere

Peninsula Italică «in tutte le sue direzioni». Ammira il Teatro alla Scala, assiste a una rappresentazione ed entra in contatto con persone dalla grande cultura musicale. Ricorda il suo viaggio a Padova e, con ironia, racconta un episodio avvenuto lì: «Quando ho visitato la Cattedrale di Santa Giustina, a Padova, un cicerone mi ha mostrato delle assi di legno macchiate di sangue umano, affermando che quel sangue provenisse dalla flagellazione dei santi martirizzati da Claudio Nerone, il che a mio avviso è una menzogna tra le più grandi mai sentite». A Venezia assiste a una sessione di terapia musicale e conosce un clarinetista, Mirco, che più tardi avrebbe tenuto dei concerti a Bucarest.

Il viaggio dello scrittore all'estero ha permesso il passaggio dal feuilleton artistico, specialmente musicale, a quello giornalistico, cosa avvenuta in modo incredibilmente naturale.

Le note di viaggio pubblicate sul *Naționalul* abbracciano un'area quanto mai ampia. La sete di conoscenza, la freschezza e l'arguzia del punto di vista, la frase vivace, allerta e precisa, lo raccomandarono all'epoca come un reporter moderno. La descrizione personale di un paesaggio, di una città o di un monumento è colorata di emozioni quando, attraverso il finestrino del treno, sulla strada per Bergamo, l'autore scrive: «Ancora passai attraverso i più bei giardini circondati di alberi da frutta e innaffiati da piccoli canali artistici,

Piazza della Scala în secolul al XIX-lea, Milano

La Scala, Piazza della Scala nel XIX secolo, Milano

Foto: Wikipedia

romanticile poziuni și ruinele castelelor din timpii feudalismului, așezate pe creștetul colinelor celor mai încântătoare, gustai, în fine, mai mult de două ore acele plăceri poetice ce îndulcesc inima și înalță spiritual". La Bergamo, poposește mai îndelung în fața monumentelor funerare ale celor doi muzicieni ale căror nume sunt legate de oraș: Gaetano Donizetti și Simon Mayr. La Santa Maria Maggiore, unde se află mormântul lui Donizetti, rămâne câtva timp obosit, „în cele mai melancolice reflesuni și triste teorii asupra nestatorniciei lumiei acesteia". Se gândește la țara sa, unde „avem și noi eroii noștri", dar care zac în uitare fără morminte. Filimon ne dă și prima listă gastronomică tipic italiană, cu ocazia prânzului la Bergamo: „risi e verse", minestră milaneză din foi de varză și orez, presărată cu parmezan, apoi „testa di vitello in umido", pilaf „alla milanese", un ciocârlan fript „cu picioarele împlântate într-o mare bucată de mămăligă", însorite de piersici, stracchino și cafea...

Ca și jurnalul de călătorie, cele dintâi încercări literare ale lui Nicolae Filimon oglindesc gândirea lui progresistă. *Matteo Cipriani*, „nuvelă florentină", se remarcă prin compoziția și atmosfera sa puternic romantică. Eroul povestirii face parte din organizația conspirativă a carbonarilor și năzuiește la „realizarea dulcilor speranțe ale libertății". Este tipul revoluționarului care luptă împotriva tiranilor, pentru ridicarea poporului, pentru libertatea lui. Așa cum se cere unui reporter modern, privirea lui Filimon nu înregistrează nimic cu indiferență. În buna tradiție a călătorilor români înaintași și ca un gazetar de atitudine, el judecă faptele, le notează pozitiv sau negativ, le privește într-o perspectivă democratică și patriotică. Iar când, peste hotare, observă lucruri ce pot servi ca model în țară, le prezintă în confruntări concluziente.

Redactarea interesantului său jurnal de călătorie a făcut din Nicolae Filimon un scriitor. Oprindu-se, în drumurile sale, mai mult în locurile legate de amintirea unor luptători pentru dreptatea și libertatea poporului, el a căutat să aducă la cunoștința poporului său român, care tocmai atunci înfăptuia Unirea, viața acestor eroi.

grazie ai quali gli agricoltori lombardi attingono all'acqua di fiume per rinfrescare e dar vita alle sementi. Osservavo con grande piacere i paesaggi romantici e le rovine dei castelli risalenti al feudalesimo, collocate in cima alle più incantevoli colline, assaporai, alla fine, più di due ore di quei piaceri poetici che addolciscono l'anima e innalzano lo spirito». A Bergamo, si ferma a lungo di fronte ai monumenti funebri di due musicisti assai legati alla città: Gaetano Donizetti e Simon Mayr. Affaticato, a Santa Maria Maggiore, dove si trova la tomba di Donizetti, indugia «nelle più malinconiche riflessioni e tristi teorie sulla mutevolezza di questo mondo». Pensa al suo paese, dove «abbiamo i nostri eroi» che però giacciono nell'oblio privi di sepoltura. Filimon ci offre anche la prima lista gastronomica tipicamente italiana, durante il pranzo a Bergamo: «risi e verse», minestră milanese di foglie di verza e riso, spolverata di parmigiano, poi «testa di vitello in umido», risotto «alla milanese», un'allodola arrosto «con le zampe piantate in un grande pezzo di polenta», il tutto accompagnato da pesche, stracchino e caffè...

Come per il diario di viaggio, i primi tentativi letterari di Nicolae Filimon riflettono il suo pensiero progressista. *Matteo Cipriani*, «nuvela fiorentina», richiama l'attenzione per la composizione e l'atmosfera fortemente romantica. L'eroe della storia fa parte dell'organizzazione conspirativa dei carbonari e lotta per la «realizzazione delle dolci speranze di libertà». È il prototipo del rivoluzionario che lotta contro i tiranni, per elevare il popolo, per renderlo libero. Come un vero reporter moderno, lo sguardo di Filimon non registra nulla con indifferenza. Nel solco della buona tradizione dei viaggiatori romeni che l'hanno preceduto e con atteggiamento giornalistico, egli giudica i fatti, li annota in modo positivo o negativo, li osserva da una prospettiva democratica e patriottica. E quando, all'estero, osserva cose che possono servire da modello per il suo paese, le presenta attraverso confronti efficaci.

La stesura del suo interessante diario di viaggio ha reso Nicolae Filimon uno scrittore. Nel suo peregrinare, fermandosi soprattutto in luoghi legati al ricordo di chi ha lottato per la giustizia e la libertà del popolo, ha cercato di far conoscere al suo popolo romeno, che proprio allora realizzava l'Unità, la vita di questi eroi.

Pe urmele constructorilor și arhitecților italieni.

Despre meseriași și specialiști ai zidirilor

Sulle tracce di costruttori e architetti italiani. Su operai e specialisti delle costruzioni

de
Sebastian Simion

introducere de
Ioana Grosaru

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

O invitație la plimbare pentru a descoperi frumusețea clădirilor și măiestria meseriașilor italieni. Vă provocăm la un astfel de demers cu mare plăcere, cu atât mai mult cu cât printre clădiri și monumente identificăm și pe cele la care au lucrat străbunicii noștri. Suntem urmașii celor care și-au pus amprenta, au asudat pe șantiere, unde au zidit clădiri și diverse monumente, sau în ateliere unde au făcut piesele și ornamentele ce împodobesc clădiri, pe care le putem descoperi dacă avem răgazul să le privim, cu o condiție însă: să lăsăm mașina și să o luăm la pas. Numai mergând pe jos avem șansa de a ne bucura de frumusețea lucrului făcut cu șicusință și talent de mâini dibace și minti agile, de cei ce puneau preț pe arta zidirii. Făcând o plimbare pe străzile Bucureștiului sau prin Târgoviște, Câmpulung Muscel, Craiova, Focșani, Ploiești, Bacău, Piatra Neamț, Roman, Galați, Brăila, Constanța și lista poate continua, vom privi cu alți ochi ce moștenire am primit și ce bijuterii arhitectonice avem de păstrat, pe care le găsim chiar în vecinătatea noastră. Așadar, vă propunem, începând cu acest număr al revistei, un itinerar ghidat, cu orgoliul că o facem noi, urmașii celor care le-au realizat, în calitate de nepoți și străniepoți. O facem și ca o datorie, pentru a le păstra amintirea și a nu lăsa să se aștearnă uitarea sau ignoranța din cauza trecerii timpului și a... modernizării...

Un invito a passeggiare per scoprire la bellezza dei palazzi e la perizia delle maestranze italiane. Vi esortiamo con gran piacere a compiere un cammino del genere, tanto più che tra palazzi e monumenti è possibile identificare ciò che è stato creato dai nostri bisnonni. Siamo i discendenti di chi ha lasciato la propria impronta, ha sudato nei cantieri in cui ha costruito palazzi e numerosi monumenti o negli atelier dove sono stati realizzati gli ornamenti che decorano quei palazzi e che potremo scoprire se avremo un momento di quiete per guardarli, ma a una condizione: lasciare l'auto e andare a piedi. Solo passeggiando avremo la possibilità di godere della bellezza di ciò che è stato fatto con maestria e talento da mani abili e menti acute, da chi apprezzava l'arte del costruire. Passeggiando per le strade di Bucarest o Târgoviște, Câmpulung Muscel, Craiova, Focșani, Ploiești, Bacău, Piatra Neamț, Roman, Galați, Brăila, Constanța, e la lista può continuare, potremo vedere con altri occhi quale eredità abbiamo ricevuto e quali gioielli architettonici abbiamo il dovere di conservare, così vicini a noi. Perciò, a partire da questo numero della rivista, vi proponiamo un itinerario guidato, creato con orgoglio da noi, i discendenti di chi ha realizzato tanto, in qualità di loro nipoti e pronipoti. Lo facciamo anche come dovere per conservarne la memoria e impedire che siano dimenticati o ignorati a causa del passare del tempo e della... modernizzazione...

LA PAS PRIN BUCUREŞTI

Ca un adevărat pui de italian sau urmaș al strămoșilor italieni care au emigrat în România acum mai bine de 100 de ani, m-am născut și am crescut într-o zonă din București cu nume predestinat: Piața Romană (care, pe la anii 1880, era, de fapt, doar o stradă, nu o adevărată *piazza*, stradă pe care se afla și Consulatul Italian în acei ani). Astfel că, de-a lungul timpului, am luat la pas toate străzile din zonă, de mii de ori, dar și restul orașului, desigur, și, cumva, încă mai am mult de vizitat.

De multe ori, la pas, în plimbare, am fost impresionat de maiestuozitatea unor case, conace, biserici și a altor clădiri. Am fost impresionat de arhitectură, dar și de tehnica și manualitatea meșterilor care le-au construit.

Doamna Ioana Grosaru m-a îndemnat să încerc să aflu cine a construit una, alta și, folosindu-mă de informația pe care o aveam din familie (și strămoșii mei au fost arhitecți: Giovanni Culluri, apoi fiul său, Giovanni Michelangelo Aristide Culluri au construit case și alte clădiri în țară și în București), din revistele *Siamo di nuovo insieme*, numere mai vechi, inspirându-mă din expoziția „De la emigrare la integrare” a asociației, din ceea ce am văzut la muzeu (hărți și altele) și cercetând sursele de pe internet, am concluzionat că Bucureștiul este „presărat” cu multe monumente ale italienilor care au venit în secolele al XIX-lea și al XX-lea în România și vreau să împărtășesc și cu cititorii ceea am descoperit.

De exemplu, în cazul Bisericii Italiene, este clar chiar din nume cine și pentru cine a construit-o. Biserica Italiană „Preasfântul Mântuitor” a fost edificată între anii 1915-1916, după planurile arhitecților Mario Stopa și Giuseppe Tiraboschi. Din căte am citit, după ce s-a anunțat sosirea unui preot italian în capitală, comunitatea italiană din București s-a hotărât să construiască o biserică proprie având sprijinul Ambasadorului Regatului Italiei la București, baronul Carlo Fasciotti. Stilul construcției este cel al bisericilor din Nordul Italiei (stilul lombard) și împrumută mai ales caracteristici ale stilului romanic. Este una dintre cele mai cunoscute și cele mai frumoase biserici romano-catolice din București. Sfințirea a avut loc la 2 iulie 1916, de către Arhiepiscopul Raymund Netzhammer și au fost prezenți preoții, binefăcătorii și credincioșii, împreună cu Ambasadorul Regatului Italiei la București, baronul Fasciotti.

Mario Stopa (n. 2.02.1887, Milano), dincolo de construirea Bisericii Italiene, împreună cu Cesare Fantoli și antrepriza Vignali & Gambara, a avut o activitate intensă și mai multe realizări

A SPASSO PER BUCAREST

Come un vero figlio di italiani o discendente di antenati italiani emigrati in Romania più di 100 anni fa, sono nato e cresciuto in una zona di Bucarest con un nome predestinato: Piazza Romana (che, intorno al 1880 era in realtà solo una strada e non una vera piazza, strada in cui aveva sede all'epoca anche il Consolato Italiano). Così, nel tempo, ho percorso a piedi tutte le strade della zona migliaia di volte, insieme anche al resto della città, naturalmente, e in un certo modo, ho ancora molto da vedere.

Spesso, passeggiando a piedi, sono rimasto colpito dalla maestosità di alcune case, di ville, chiese e altre strutture. Ho notato l'architettura ma anche la tecnica e la manualità degli artigiani che le hanno realizzate.

La signora Ioana Grosaru mi ha incoraggiato a scoprire chi avesse costruito questi palazzi e, utilizzando le informazioni che provengono dalla mia famiglia (anche i miei bisnonni sono stati architetti: Giovanni Culluri, poi suo figlio, Giovanni Michelangelo Culluri hanno costruito case e altre strutture in tutto il paese e a Bucarest), i numeri più vecchi della rivista *Siamo di nuovo insieme*, prendendo spunto dalla mostra «Dall'emigrazione all'integrazione» dell'associazione, da quanto visto nei musei (mappe e altro materiale) e cercando fonti su internet, sono giunto alla conclusione che Bucarest sia «costellata» di numerosi monumenti creati dagli italiani giunti in Romania tra il XIX e il XX secolo e desidero condividere anche con i lettori quanto scoperto.

Ad esempio, nel caso della Chiesa Italiana, è chiaro già dal nome da chi e per chi sia stata costruita. La Chiesa Italiana del «Santissimo Redentore» è stata edificata tra il 1915 e il 1916, sui progetti degli architetti Mario Stopa e Giuseppe Tiraboschi. In base a quanto letto, subito dopo l'annuncio dell'arrivo di un parroco italiano in città, la comunità italiana di Bucarest ha deciso di costruire una propria chiesa, con il sostegno dell'Ambasciatore del Regno d'Italia a Bucarest, il barone Carlo Fasciotti. Lo stile della costruzione è quello delle chiese tipiche del Nord d'Italia (stile lombardo) e mutua soprattutto caratteristiche di stile romanico. È una delle più note e belle chiese cattoliche di Bucarest. La sua consacrazione ha avuto luogo il 2 luglio del 1916, svolta dall'Arcivescovo Raymund Netzhammer e alla presenza di parroci, benefattori e credenti, insieme all'Ambasciatore del Regno d'Italia a Bucarest, il barone Fasciotti.

Mario Stopa (n. 02.02.1887, Milano), oltre alla costruzione della Chiesa Italiana, insieme a

arhitectonice în România. În 1916, face schița decorativă a mormântului regelui Carol I de la Curtea de Argeș, mormânt realizat de Cesare Fantoli. Între 1922-1924 proiectează vila Știrbey din Brașov, antreprenor Cesare Fantoli; în 1923 Spitalul Vincent de Paul, tot împreună cu Fantoli, iar în 1924 realizează planurile Vilei regale de la Mamaia, vilă care există și azi, dar din păcate într-o stare deplorabilă. Între anii 1926-1948 este arhitectul Palatului Regal din București, dar lucrează și la alte proiecte cum ar fi: proiectarea mobilierului pentru Institutul Italian de Cultură, după ce mai întâi îl realizase și pe cel al Librăriei Italiene. Tot el amenajează piața statuii I. C. Brătianu, în 1937, iar, după cutremurul din 1940, consolidează Palatul Cotroceni. În 1943 reface castelul regal de la Săvârșin, iar, după bombardamentele asupra Bucureștiului din Al Doilea Război Mondial, evaluează stricăciunile provocate Palatului Regal. După 1948, lucrează la restaurarea Ateneului Român și la reconstrucția Universității și, nu în cele din urmă, colaborează la Palatul Arhiepiscopiei Romano-Catolice.

Foarte aproape de Biserica Italiană, la o aruncătură de băt, pe strada Pitar Moș, stradă numită așa după biserică ce există acolo de secole, la intersecția dintre strada Pitar Moș și Arthur Verona, se află o casă care poartă numele arhitectului Ion Mincu și acum aparține Uniunii Arhitecților. Doar că această casă a fost construită de către arhitectul italian, de origine florentină, Antonio Gaetano Burelli (1813-1896).

Biserica Italiană

Chiesa Italiana

Cesare Fantoli e all'impresa Vignali&Gambara, ha avuto un'intensa attività e numerosi successi architettonici in Romania. Nel 1916 realizza lo schizzo decorativo del sepolcro di re Carol I a Curtea de Argeș, sepolcro realizzato da Cesare Fantoli. Tra il 1922 e il 1924 progetta villa Știrbey a Brașov, appaltatore Cesare Fantoli; nel 1923 l'Ospedale Vincent de Paul, sempre insieme a Fantoli, e nel 1924 realizza i progetti della Villa regale di Mamaia, villa tuttora esistente purtroppo in uno stato deplorevole. Tra il 1926 e il 1948 è architetto del Palazzo Reale di Bucarest ma lavora anche ad altri progetti, tra cui l'ideazione del mobilio per l'Istituto Italiano di Cultura, dopo aver realizzato anche quello della Libreria Italiana. Sempre lui allestisce la piazza della statua I. C. Brătianu nel 1937 e, dopo il terremoto del 1940, si occupa del consolidamento di Palazzo Cotroceni. Nel 1943 si occupa del rifacimento del castello regale di Săvârșin e, dopo i bombardamenti su Bucarest durante la Seconda Guerra Mondiale, valuta i danni riportati dal Palazzo Reale. Nel 1948, lavora al restauro dell'Ateneo Romeno e alla ricostruzione dell'Università e, non ultimo, collabora ai lavori presso il Palazzo dell'Arcidiocesi Cattolica.

Nelle immediate vicinanze della Chiesa Italiana, a un tiro di schioppo, su strada Pitar Moș, chiamata così per la chiesa che esiste lì da secoli, all'incrocio tra strada Pitar Moș e Arthur Verona, c'è una casa che porta il nome dell'architetto Ion Mincu e che ora appartiene all'Unione degli Architetti. Solo che, questa casa è stata costruita da un architetto italiano di origini fiorentine, Antonio Gaetano Burelli (1813-1896). Burelli ha detenuto il titolo di architetto e ingegnere della città di Bucarest e, tra il 1857 e il

Institutul „Damelor Engleze”

Istituto delle «Dame inglesi»

Burelli a deținut calitatea de arhitect și inginer al orașului București, iar, între anii 1857 și 1863, și-a cumpărat un teren pe șosea Pitar Moș, colț cu șosea Mercur (azi str. Arthur Verona). Trebuie să ținem cont că, la acea vreme, terenul cumpărat era la periferia Bucureștiului, în mahala numită pe atunci Popa Ivașcu, după preotul care slujea la biserică Pitar Moș, construită la 1795. Casa Burelli a fost construită între 1874-1876. În decembrie 1865 își deschidea cursurile Școala de Belle-Arte din București, iar Burelli era numit profesor de arhitectură, la propunerea pictorului Theodor Aman. Venind în Țările Române, Burelli a păstrat obiceiul mai multor italieni și și-a adus întreaga familie. Aflăm că în 1858, în catastiful Mănăstirii Mărgineni, apărea semnatura lui Petre Burelli, inginer hotarnic. La mănăstire era secretar Luca Caragiale, tatăl viitorului dramaturg. Astfel se face că fiica lui Gaetano Burelli, Alexandrina Burelli, una dintre cele trei fiice ale arhitectului, s-a căsătorit cu Ion Luca Caragiale, iar dramaturgul a locuit în acea casă despre care povestesc. Mică e lumea! Ulterior casa a intrat în proprietatea arhitectului Ion Mincu, creator al stilului arhitectonic național „neoromânesc”.

Chiar lângă casa lui Burelli, tot pe strada Pitar Moș, actuala Facultate de Limbi Străine a fost, până în anii 1940, Institutul Călugărițelor Catolice „Damele Engleze”, institut care a ținut de Arhiepiscopia Romano-Catolică. Un alt arhitect italian, Francesco Bonomelli se ocupa în 1854 de extinderea școlii catolice de fete a „Damelor Engleze”. Între 1855-1874, Francesco Bonomelli a făcut parte din serviciul tehnic al Primăriei Bucureștiului. Sunt sigur că Bonomelli și Burelli se cunoșteau.

1863, ha comprato un terreno su vicolo Pitar Moș, angolo con vicolo Mercur (oggi, strada Arthur Verona). Bisogna tener presente che, all'epoca, il terreno acquistato era alla periferia di Bucarest, nel quartiere chiamato Popa Ivașcu, come il parroco che serviva messa nella chiesa di Pitar Moș, costruita nel 1795. Casa Burelli è stata costruita tra il 1874 e il 1876. Nel dicembre del 1865 era inaugurata la Scuola di Belle Arti di Bucarest, e Burelli era nominato docente di architettura, su proposta del pittore Theodor Aman. Giunto nel Principato Romeno, Burelli ha conservato l'abitudine di molti altri italiani e ha condotto con sé tutta la sua famiglia. Scopriamo che nel 1858, nel registro del Monastero Mărgineni, appariva la firma di Petre Burelli, ingegnere agronomo. Il segretario del monastero era Luca Caragiale, il padre del futuro drammaturgo. Il caso ha voluto che, la figlia di Gaetano Burelli, Alexandrina Burelli, una delle tre figlie dell'architetto, sposasse Ion Luca Caragiale, perciò il drammaturgo ha abitato nella casa di cui parlo. Com'è piccolo il mondo! In seguito, la casa è diventata proprietà dell'architetto Ion Mincu, creatore dello stile architettonico nazionale «neo-romeno».

Accanto alla casa di Burelli, sempre su strada Pitar Moș, l'attuale Facoltà di Lingue Straniere è stata, fino al 1940, l'Istituto delle Suore Cattoliche delle «Dame inglesi», istituto legato all'Arcidiocesi Cattolica. Un altro architetto italiano, Francesco Bonomelli, nel 1854 si occupò di ingrandire la scuola cattolica femminile delle «Dame inglesi». Tra il 1855 e il 1874, Francesco Bonomelli ha fatto parte del servizio tecnico del Comune di Bucarest. Sono certo che Bonomelli e Burelli si conoscessero.

Casa Burelli

Casa di Burelli

Alda Merini o delle altissime combustioni esistenziali

dialoghi letterari

Negli ultimi anni, la passione e l'instancabile impegno dei traduttori letterari romeni (certamente accanto a un costante sostegno editoriale), hanno messo la poesia italiana contemporanea nuovamente al centro del dibattito culturale, e più espressamente letterario, che anima lo spazio intellettuale romeno.

În ultimii ani, pasiunea și angajamentul neobosit al traducătorilor literari români (cu siguranță alături de sprijinul editorial constant) au plasat din nou poezia italiană contemporană în centrul dezbaterei culturale și, în special, literare, care animă spațiul intelectual românesc.

Premessa: esiste un vivo e continuo dialogo culturale tra Italia e Romania, alimentato e sostenuto anche dall'attività degli istituti culturali e dai festival internazionali, non solo di natura letteraria ma anche musicali, cinematografici, incentrati sull'arte concettuale o visuale. Ed è naturale che sia così, visto che musica e immagini più che di una lingua, si avvalgono di un

Premisă: între Italia și România există un dialog cultural viu și continuu, alimentat și susținut și de activitatea institutelor culturale și a festivalurilor internaționale, nu doar de natură literară, ci și muzicală, cinematografică, axată pe arta conceptuală sau vizuală. Și este firesc să fie așa, având în vedere că muzica și imaginile, mai mult decât limba, folosesc un limbaj specific

di
Clara Mitola

traducere
Olivia Simion

linguaggio specifico e ugualmente universale per comunicare con il pubblico, libero da vincoli geografici o idiomatici. Quando invece ci spostiamo nell'ambito delle lettere e della scrittura, le cose cambiano radicalmente e senza la mediazione di una traduzione, senza uno strumento che agevola la comunicazione tra opera e pubblico, esiste solo l'incomunicabilità.

Il traduttore è davvero quell'invisibile ponte che unisce lingue e culture, che costruisce dalla progressiva comprensione del testo letterario che percorre quel ponte, dell'immaginario dell'autore in cui il traduttore si immerge a recuperare sensi e significati da riportare sull'altra sponda, nell'altra lingua. Potrei definire così un buon traduttore che svolge il suo lavoro, che realizza la sua piccola magia cui prendiamo parte anche noi lettori, quando ci immergiamo in un'opera letteraria e non in un semplice testo tradotto.

E, a proposito di magia, una a cui mi è capitato di assistere negli ultimi tempi, è stato vedere la libreria Humanitas Cișmigiu gremita di gente per la presentazione di un'antologia di poesia italiana, appena pubblicata dalla omonima casa editrice, nell'ottima collana bilingue *Biblioteca Italiana*, diretta dalla bravissima italiana Smaranda Bratu Elian. Dopo l'antologia di Milo De Angelis, *In apnea / În apnee*, del settembre 2023, nell'aprile 2024 è stata la volta di un'altra grande voce della poesia italiana contemporanea, per altro molto attesa in versione romena, quella di Alda Merini, la cui antologia, *Il suono dell'ombra / Sunetul umbrei*, è stata interamente curata e tradotta dalla giovane italiana Dana Barangea. Nel prossimo numero di «Dialoghi Letterari» entreremo in dialogo con questa brillante traduttrice per conoscere più da vicino i dettagli del suo lavoro per quest'antologia con cui, ad ogni modo, ci regala versi di indiscutibile bellezza e offre al pubblico romeno la voce di questa grande poetessa italiana in tutta la sua profondità, luminosità e drammaticità.

Durante la presentazione, a raccontare Alda Merini come poetessa e prosatrice, ma anche come donna, sono state Smaranda Bratu Elian e Dana Barangea, sostenute dagli interventi delle autrici romene Ioana Nicolae (scrittrice e poetessa) e Miruna Vlada (poetessa e ricercatrice in studi europei e balcanici) e introdotte da Laura

și universal pentru a comunica cu publicul, fără obstacole geografice sau idiomatice. Totuși, când trezem în domeniul literelor și al scrisului, lucrurile se schimbă radical și, fără medierea unei traduceri, fără un instrument care să faciliteze comunicarea între opera și public, există doar incomunicabilitatea.

Traducatorul este, într-adevăr, acea punte invizibilă care unește limbile și culturile, este cel care construiește din înțelegerea progresivă a textului literar ce traversează acea punte, din imaginariul autorului în care traducătorul se cufundă pentru a recupera semnificații și înțelesuri pe care să le transmită pe celălalt mal, în cealaltă limbă. Așa aș putea defini un traducător bun care își face treaba bine, care înfăptuiește mica sa magie la care participăm și noi, cititorii, atunci când ne cufundăm într-o operă literară și nu într-un simplu text tradus.

Și, aproape de magie, una la care s-a întâmplat să asist de curând a fost să văd librăria Humanitas Cișmigiu plină de

lume pentru prezentarea unei antologii de poezie italiană, abia apărută la editura cu același nume, în excelenta serie bilingvă *Biblioteca Italiana*, coordonată de talentata italiana Smaranda Bratu Elian. După antologia lui Milo De Angelis, *In apnea / În apnee*, din septembrie 2023, în aprilie 2024 a venit rândul unei alte mari voci a poeziei italiene contemporane, mult așteptată în versiunea românească, cea a Aldei Merini, a cărei antologie, *Il suono dell'ombra / Sunetul umbrei*, a fost editată și tradusă în întregime de Tânăra

foto: C. Popescu

Alda Merini sau
despre uriașele
combustii
existențiale

Napolitano (direttrice dell'Istituto Italiano di Cultura) che, inaugurando il dialogo, ha sottolineato come tradurre poesia sia vera e propria arte.

Alda Merini (1931–2009) è stata una poetessa milanese attiva tra il 1953, quando debutta giovanissima con la raccolta *La presenza di Orfeo*, e il 2009, anno di pubblicazione de *Il carnevale della croce* e della sua scomparsa, avvenuta nel novembre dello stesso anno.

La sorte poetica altalenante della Merini è strettamente connessa alla sua biografia, non solo perché la scrittura era forse la più autentica delle sue passioni fin dall'infanzia, ma anche perché i successi e soprattutto gli insuccessi letterari generavano profonde reazioni emotive ed esistenziali. Il punto nevralgico di questa connessione, tra corsi e ricorsi artistici e personali, è la malattia mentale diagnostica alla poetessa (soffriva di un disturbo bipolare), che

l'accompagnerà per tutta la vita come una maledizione o un marchio di indelebile diversità e che le imporrà molta sofferenza. D'altra parte la stessa scrittura poetica per Alda Merini era una prova della propria diversità, dell'irrequietezza e della mancanza di equilibrio interiore sebbene, allo stesso tempo, trovasse nella poesia uno strumento creatore di equilibrio. Forse, proprio questo rapporto così viscerale e precoce con la parola poetica, spiega la coerenza tematica che accompagna le sue composizioni fin dall'esordio. In *La presenza di Orfeo*, infatti, la giovanissima Merini tocca già alcuni dei suoi temi principali, come la passione, il misticismo, la ricerca dell'assoluto, ascrivendosi all'interno di quella che la critica definiva «linea orfica», una poesia cioè che prelude a una discesa infernale, realizzata anche questa in poesia come nella sfera esistenziale.

L'inferno che Alda Merini sperimenta concretamente è quello dell'ospedale psichiatrico (soprattutto a Milano ma anche a Taranto) dal quale, a partire dal 1964, entra ed esce per circa quattordici anni, protagonista e spettatrice di ciò che non è più umano, del «Tempo perduto in voracosi pensieri, / assiepati dietro le sbarre / come rondini nude».

Nel 1984, con la raccolta *Terra Santa*, Alda Merini canterà «l'abissale impresa di una discesa agli inferi del manicomio» dando forma al suo capolavoro nonché a una delle testimonianze poetiche più atroci e sublimi sulla condizione degli ospedali psichiatrici italiani tra gli anni '60 e '70. La terra santa cui la poetessa si riferisce è una sorta di paradiso di liberazione, una terra

italienistă Dana Barangea. În numărul următor al „Dialogurilor literare” vom intra în vorbă cu această strălucită traducătoare pentru a afla mai multe despre detaliile lucrului său la această antologie cu care, fără doar și poate, ne oferă versuri de o nespusă frumusețe și restituie publicului român vocea unei mari poete italiene, în toată profunzimea, strălucirea și dramatismul ei.

În cadrul prezentării, Smaranda Bratu Elian și Dana Barangea au fost cele care au vorbit despre Alda Merini ca poetă și prozatoare, dar și ca femeie, susținute de intervențiile autoarelor românce Ioana Nicolae (scriitoare și poetă) și Miruna Vlada (poetă și cercetătoare în studii europene și balcanice) și introduse de Laura Napolitano (directoarea Institutului Italian de Cultură) care, inaugurând dialogul, a subliniat că traducerea de poezie este, în sine, o adevărată artă.

Alda Merini (1931-2009) a fost o poetă milaneză activă între 1953, când a debutat la o vârstă foarte fragedă cu colecția *La presenza di Orfeo*, și 2009, anul publicării volumului *Il carnevale della croce* și al dispariției sale, care a avut loc în luna noiembrie a același an.

Destinul poetic fluctuant al lui Merini este strâns legat de biografia ei, nu numai pentru că scrișul a fost poate cea mai autentică dintre pasiunile ei încă din copilarie, ci și pentru că succesele literare și, mai ales, eșecurile literare au generat profunde reacții emotionale și existențiale. Punctul central al acestei legături, între cursurile și recursurile artistice și personale, este boala psihică diagnosticată poetei (a suferit de tulburare bipolară), care o va însobi de-a lungul întregii vieți, ca un blestem sau ca un semn de neșters al diversității, și care îi va provoca multă suferință. Pe de altă parte, pentru Alda Merini, scrișul poetic în sine era dovada propriei sale diversități, neliniști și lipse de echilibru interior, deși, în același timp, găsea în poezie un instrument creator de echilibru. Poate că tocmai această relație viscerală și precoce cu cuvântul poetic explică coerența tematică ce însușește de la început compozițiile sale. În *La presenza di Orfeo*, de fapt, foarte Tânăra Merini atinge deja câteva dintre temele sale principale, precum pasiunea, misticismul, căutarea absolutului, înscriindu-se în ceea ce criticii au definit „linia orfică”, adică o poezie ca un preludiu la coborârea în infern, realizată și aceasta în poezie, ca și în sfera existențială.

Infernul pe care Alda Merini îl experimentează concret este cel al spitalului de psihiatrie (mai ales la Milano, dar și la Taranto) din care, începând cu 1964, intră și ieșe timp de vreo patruzeci de ani, protagonistă și spectatoare a ceea ce nu mai este uman, a „Timpului pierdut în vârtejuri de gânduri, / îngrămadîți după gratii / ca niște rândunele jumulite”.

În 1984, cu colecția *Terra Santa*, Alda Merini va cânta „experiența abisală a coborârii în infernul

promessa che, lontana dall'essere quella della religione, rappresenta la possibilità di una nuova vita, di evasione, di rinascita fuori dal manicomio, ricomposto nei versi come il luogo dell'assoluto dolore e della perdita di sé, in cui divino e umano muoiono nel tormento. Eppure, ciò che forse ha caratterizzato soprattutto la scrittura e l'esistenza di questa unica e tormentata poetessa, è la ricerca del sogno, la tensione verso l'assoluto, l'ansia di abitare l'impossibile, di amare, di tutto ciò che è il vivere.

Concludo con un consueto invito alla lettura, questa volta poetica, dei due testi con cui si apre proprio la raccolta *Terra Santa*. Parole terribili e bellissime.

spitalului de nebuni", dând formă capodoperei sale, precum și uneia dintre cele mai atroce și sublime mărturii poetice cu privire la condiția spitalului de psihiatrie italian al anilor '60 și '70. Țara sfântă la care se referă poeta este un fel de paradis al eliberării, un pământ promis care, de departe de a fi cel al religiei, reprezintă posibilitatea unei noi vieți, a evadării, a renașterii în afara spitalului de boli mintale, recompus în versuri ca loc al durerii absolute și al pierderii sinelui, unde divinul și umanul mor în chin. Și totuși, ceea ce a caracterizat poate mai presus de toate scrisul și existența acestei poete unice și chinuite este căutarea visului, tensiunea către absolut, anxietatea locuirii imposibilului, a iubirii, a tot ceea ce înseamnă a trăi.

Închei cu o obișnuită invitație la lectură, de data aceasta de poezie, a celor două texte cu care se deschide colecția *Terra Santa* (în traducerea Danei Barangea). Cuvinte teribile și foarte frumoase.

dialoguri
literare

1.

*Manicomio è parola assai più grande
delle oscure voragini del sogno,
eppure veniva qualche volta al tempo
filamento di azzurro o una canzone
lontana di usignolo o si schiudeva
la tua bocca mordendo nell'azzurro
la menzogna feroce della vita.
O una mano impietosa di malato
saliva piano sulla tua finestra
sillabando il tuo nome e finalmente
sciolto il numero immondo ritrovavi
tutta la serietà della tua vita.*

2.

*Il manicomio è una grande
cassa di risonanza
e il delirio diventa eco,
l'anonimità misura,
il manicomio è il monte Sinai,
maledetto, su cui tu ricevi
le tavole di una legge
agli uomini sconosciuta.*

1.

*Ospiciu e un cuvânt cu mult mai mare
decât genunile întunecate ale visului,
și totuși mai venea la răstimpuri
un filament de albastru sau de departe
un cântec de privighetoare sau gura
ții se deschidea mușcând în albastru
minciuna feroce a vieții.
Sau o mână de bolnav, necruțătoare,
urca încet până la fereastra ta
silabisindu-ți numele, și-o dată
dezlegat numărul imund, regăseai
toată seriozitatea vieții tale.*

2.

*Ospiciu e o mare
cutie de rezonanță,
iar delirul devine ecou,
anonimatum măsură,
ospiciu e muntele Sinai,
blestemat, unde tu primești
tablele unei legi
necunoscute oamenilor.*

Istoria familiei mele

Oare cum este să descoperi că ești născută într-o țară în care constați că ești doar într-o mică măsură majoritar, mai corect, că ai diverse rădăcini, iar ai tăi străbuni au venit de prin alte părți de lume?

Mă numesc Anișoara-Liliana Vals și am văzut lumina zilei la Galați, pe data de 30 iunie 1972. Ca să mă prezint succint, spun că am câteva pasiuni care pot vorbi despre identitatea mea. Una ar fi cea legată de profesie, pe care zic că mi-am împlinit-o, fiind vorba de geografie, domeniul pe care l-am studiat, obținând și un master în domeniul turismului. A doua mare pasiune este cea legată de cărți, pentru că îmi place să citesc și să cumpăr cărți. Consider această înclinație ca pe o moștenire primită pe linie maternă de la fratele bunicii mele, Nicolae Stan. De la bunicul din partea mamei am moștenit iubirea pentru artă, arhitectură, pentru frumos în general. După spusele mamei, tatăl ei își dedica aproape tot timpul liber picturii. El numea această ocupație un hobby, eu, însă, pot dovedi că era cu adevărat un talent. Pot proba această afirmație prin cele câteva tablouri pe care le păstrează cu sfîntenie de la el. Și îmi voi încheia prezentarea amintind și o pasiune pe care am dobândit-o din copilărie. Pe când eram elevă, îmi plăcea să joc handbal, sport pe care l-am practicat patru ani în școala gimnazială, evoluând în echipa ei reprezentativă. Am rămas cu această pasiune și azi și, chiar dacă de mult nu-l mai practic, urmăresc cu mare placere la TV meciurile echipelor noastre de handbal.

Dar, pentru că nu despre mine trebuie să vorbesc, în continuare vă voi prezenta un scurt istoric al familiei mele, pe care o consider un model existențial și de conviețuire în acest unic spațiu românesc, din care face parte Dobrogea și comuna Greci, unde acum locuiesc.

Tatăl meu s-a născut la Greci, județul Tulcea, pe 18 august 1935, dar a fost înregistrat în 20 august. A lucrat, a învățat, a muncit, în metalurgie la INTFOR Galați, de unde a ieșit la pensie în anul 1998.

Greci este o comună ce are ca piatră de temelie mai multe etnii, fiind înființată de greci, alăturându-li-se turci, în comună existând cândva și un cimitir turcesc, actualmente desființat, ca mai târziu să apară aici italieni, pe lângă români. Venirea italienilor în Greci este legată de exploatarea granitului din cariera de piatră din Munții

Măcinului, comuna fiind situată la poalele acestor munți bâtrâni, cei mai bâtrâni din România și, după Alpii Scandinaviei, din Europa. Italienii au fost atrași în comună pentru că era nevoie de specialiști: cioplitori și lucrători în piatră și mineri. Au fost mai întâi aduși la cariera de piatră de la Iacobdeal – Turcoaia și mai apoi atrași la carierele de piatră de la Greci. Sosirea lor în zonă nu a fost, după cum spun unii, determinată de sărăcia din Italia, majoritatea emigranților venind la solicitarea Regelui Carol I în anul 1880, care a dorit să dezvolte România, să o transforme într-o țară modernă, iar pentru aceasta avea nevoie, la lucrările care se executa, de piatra sau granitul care se extrăgea din carierele de la Greci, Iacobdeal, Măcin. Din această colonie a făcut parte și străbunicul meu – *bisnonnu* – Sante/Santo Roman Vals, fiu natural al lui Angelo Roman Vals și al Mariei Rosa Gobu, născut pe data de 28 iunie 1859 la Poffabro, ce aparținea de comuna Frisanco, provincia Pordenone, Italia – conform certificatului de botez care ținea loc de certificat de naștere (foto 1).

Au sosit împreună în anul 1880. Știi din discuțiile din familie că la început el a făcut naveta între Italia și România, pentru ca mai târziu să își aducă familia și să se stabilească definitiv, cu domiciliul în Greci. Era căsătorit cu Angelina (*bisnonna*) și au avut mai mulți copii care s-au născut în România, între aceștia și bunicul meu (*nonnu*), pe care, pentru a nu își pierde cetățenia și legăturile cu patria mamă, i-a înregistrat și în Italia.

Nonnu meu, Verginio Roman Vals, s-a născut la Greci pe 14 februarie 1906. A lucrat la cariera de granit de la Greci și a murit în martie 1973 de ciroză uscată, cauzată de praful înghițit când lucra la cariera de piatră. A fost căsătorit cu Paulina (*nonna*), fostă Stoianov, care avea rădăcini bulgărești (foto 2).

Bisnonnu meu a fost încetătenit de Regele Carol I prin Diploma de Încetătenire din 4 aprilie 1912. Am aflat că unii italieni din colonie au predat pașapoartele italiene când au fost încetăteni (foto 3). Nu este adevărat că tuturor le-au

de
Anișoara-Liliana
Vals

foto
arhiva autoarei

Chiesa Parrocchiale di S. Nicolò Vescovo in Poffabro

Estratto d'atto di ⁽¹⁾ Battesimo

dal volume dei Registri Parrocchiali esistenti in questo Archivio al N. 48
 dell'anno 1859, a pagina 12 risulta (2) Poffabro, 26 Giugno 1859
 Sante figlio legittimo e naturale di Angelo fu Tomaso Roman Vals
 e di Maria Rosa Gobu fu Giovanni, jugali, nato oggi alle ore
 5 antimeridiane, fu battezzato dal sottoscritto, levandole al
 Sacro Fonte, Colunni Corte Luigi di Pietro.
 D. L. (uigi) Toson Marin P. (arocco).

Il presente certificato si rilascia per uso
 Dall'Ufficio Parrocchiale suddetto, il 20 Giugno 1994

CURIA VESCOVILE DI CONCORDIA - PORDENONE

Visto si dichiara autentica la premessa firma.

IL PARROCO ⁽³⁾
 Sac. Giorgio Bortolussi
 loc. Cisano Bortolussi

DIPLOMĂ DE ÎNCETĂTENIRE

DINTRE
 LOCUITORU DIN JUDEȚELE CONSTANȚA și TULCEA

În numele Majestății Sale Regelui CAROL I,

Noi, Președintele și Membrii Consiliului pentru întocmirea primelor liste electorale în județul Tulcea, instituit conform art. 4 din legea pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din județele Constanța și Tulcea, promulgată cu decretul regal N. 461 din 8 Aprilie 1909 (Adnotoriatul Oficial N. 16 de la 19 Aprilie 1909) și modificată prin legea promulgată cu decretul regal N. 4602 din 13 Aprilie 1910 (Adnotoriatul Oficial N. 12 de la 14 Aprilie 1910).

Având în vedere Înțelesul Prezidențial
 N. 3089, din 4 Decembrie 1911

Pe baza art. 3, alin. pe, din zea legii
 și în conformitate cu art. 23 din regulamentul privitor la punerea în aplicare
 a citatelor legi, decretul sub N. 4502/1910 și publicat în Monitorul Oficial
 N. 14 din 16 Aprilie 1910,

Liberăm această diplomă

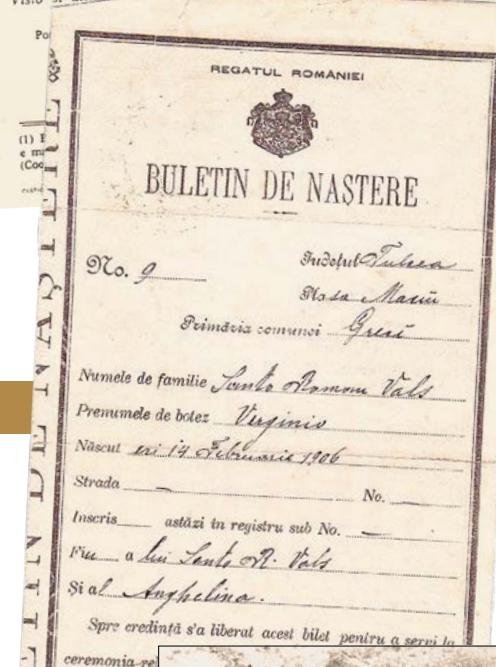
Domnului Sante R. Vals, domiciliat
 în comună Spesi, din județul Tulcea, spre a se încură de
 drepturile politice, potrivit dispozitivului legii de mai sus.

Data în Tulcea, astăzi, 1 Mai 1912

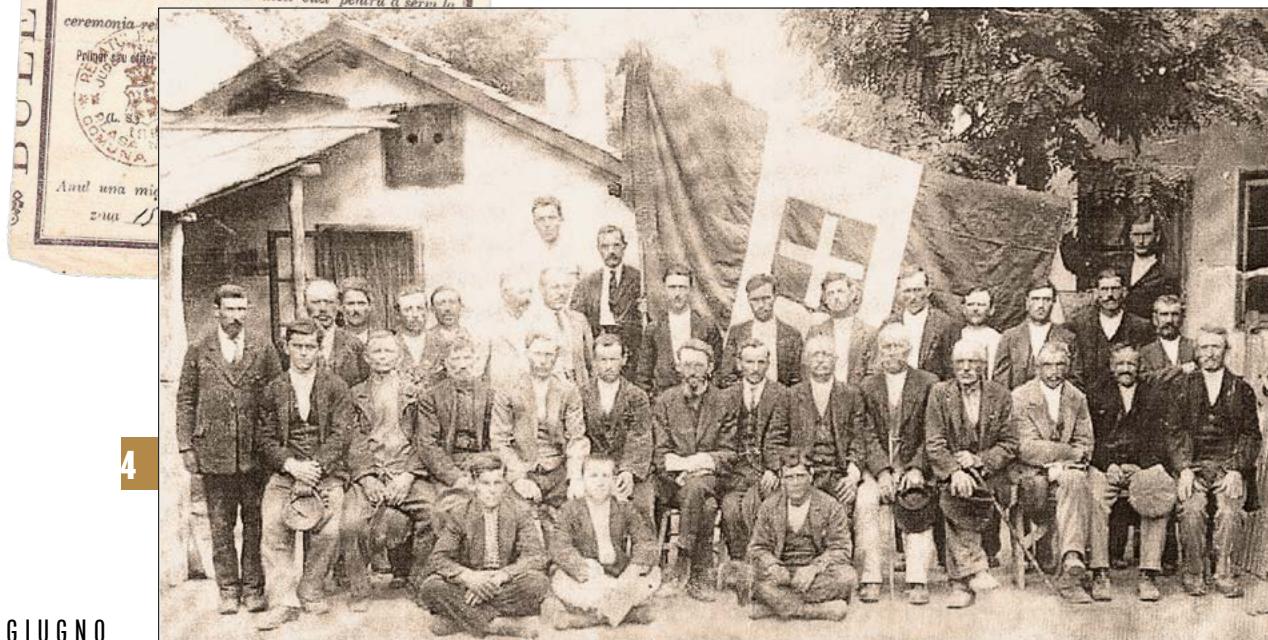
PREȘEDINTE

1

2

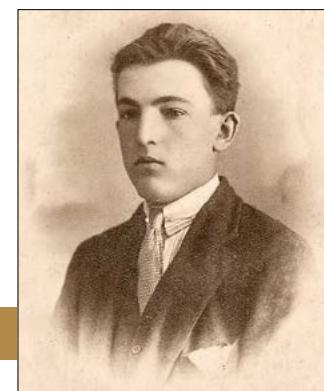

4

7

9

12

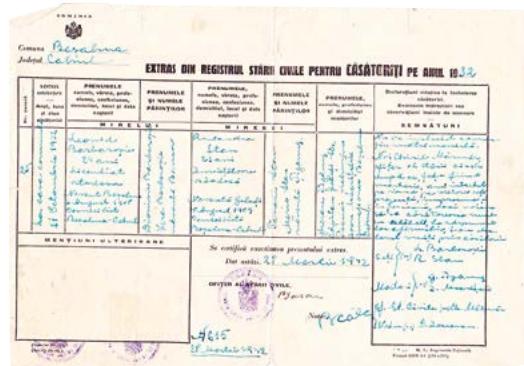
13

10

15

11

14

fost luate de către comuniști, unii le-au predat de bunăvoie. Și, cu toate că primiseră cetățenia română, ei figurau și în evidențele statului italian.

O mărturie este și fotografia din 1915, fotografie cu membrii comunității din comuna Greci, cei înregistrăți în evidențele Consulatului Italian de la acea vreme: cioplitori și mineri care lucrau în cariera de piatră din Greci (primii veniți din Italia).

Când a venit din Italia, numele de familie era ROMAN VALS. Pe diploma de încrețătenire s-a renunțat la numele ROMAN și a rămas doar VALS. VALS era localitatea de unde provineau, un cătun care există și acum și care este în conservare.

În arhiva familiei am mai găsit fotografii vechi făcute la Pordenone, în care apare *bisnonnou* (foto 6, 8, 9, 10). Fotografia 7, cu bărbatul în uniformă militară, îl reprezintă pe fratele străbunicului (*bisnonnu*).

Mai departe sunt fotografii cu *nonnul* meu și de la căsătorii (foto 11, 12, 13).

Și pentru că istoria familiei mele nu ar fi completă fără să vorbesc și despre ramura familiei cu rădăcini bulgărești, cea din partea mamei, căsătorită Vals (de acasă, Barbăroșie), o voi aminti și pe ea. Mama mea, Elena Barbăroșie, s-a născut pe 1 februarie 1936, în localitatea Băneasa, Ismail, care atunci făcea parte din Basarabia, actualmente în Ucraina. Părinții ei, bunicii mei,

s-au căsătorit pe 21 octombrie 1932 la Beșalma, Republica Moldova. Barbăroșie Leonid, bunicul meu, s-a născut pe data 6 august 1908, la Beșalma, și a studiat la Seminarul de teologie ortodoxă de la Chișinău, pe care l-a absolvit în 1932, devenind preot ortodox. I s-a repartizat o parohie la Băneasa, Ismail, unde a slujit până în anul fatidic 1940, când a fost ridicat de ruși (atunci au luat toți preoții) și dus a fost. De atunci, nu s-a mai aflat nimic despre el, la Arhivele Republicii Moldova neexistând niciun document cu informații care să ateste ceva, data sau locul, unde și când a murit sau unde este înmormântat. Noroc de certificatul de căsătorie, care mai amintește de el pentru că, altfel, ar putea părea că omul nici nu a existat pe fața pământului (foto 14).

Am aflat acum câțiva ani că au fost execuții și îngropări într-o groapă comună care se află în curtea fostului Consulat Italian din Chișinău. Este vorba despre 400 de preoți.

16

17

18

19

20

21

22

Bunica mea, Ruxandra Stan, căsătorită Barbăroșie, s-a născut la Galați pe 9 august 1909, fiica lui Tânase și a Mariei Stan, născută Țigănuș, aceștia fiind străbunicii mei de parte română. Străbunica a lucrat la Căile Ferate Române. Bunica mea a fost învățătoare la școală din Beșalma. Aici s-a căsătorit cu bunicul și au locuit acolo toată viața. Străbunicii mei, Dionisie și Vera Barbăroșie, născută Verincov, au locuit tot la Beșalma. Dionisie era dascăl și avea grijă de Biserica Ortodoxă din localitate.

Fotografia 15 este cu bunicul meu, Barbăroșie Leonid, când studia la seminarul teologic.

Următoarea fotografie este făcută la Beşalma în anul 1929: bunicul meu, cel din stânga cu ochelari negri, împreună cu străbunicii mei, părinții lui Barbăroșie, Dionisie și Vera, cei din rândul de jos, care stau pe scaune. Frații și sora lui sunt pe rândul de sus (foto 16).

Fotografia 17 este de la căsătoria bunicilor mei din 1932.

În următoarea fotografie (18) este bunicul meu, în partea stângă, cu ochelari, împreună cu frații lui. Următoarea este de la ziua de naștere a bunicului meu, 6 august 1935, în mijlocul familiei (foto 19). În fotografie 20, împreună cu bunica mea, sunt și sora bunicii mele și o fină (rudă cu bunica mea și sora ei).

În anul 1940, bunica Ruxandra, împreună cu mama mea, Elena, s-a refugiat în România, la Brăila, acolo unde locuia fratele bunicii, Nicolae Stan. În luna august, anul 1971, mama s-a căsătorit cu tatăl meu.

Mai sunt și fotografile cu rudele bunicii mele: străbunicul meu de la Galați și cea cu fina lor cu soțul (foto 21 și 22).

Durerea cea mai mare a familiei este că, nici până azi, nu s-a aflat și poate niciodată nu se va ști ce s-a întâmplat cu familia Barbăroșie, dispărută, ca și bunicul meu, în 1940. Câteva informații despre străbunicul meu, Dionisie, mai am de pe certificatul de căsătorie al bunicilor mei, dar și de pe un extras de certificat din arhivă, obținut anul acesta de la Arhivele Republicii Moldova.

Bunica mea nu și-a mai refăcut viața, rămânând cu suferință și întrebarea care a urmărit-o până la moarte: „de ce Dumnezeu a permis aşa ceva?”. Mama mea era doar un copil de 4 ani când s-a întâmplat această tragedie, însă durerea neputinței de a afla locul și data morții tatălui a purtat-o în suflet până în ultima ei clipă.

Studiind istoricul satului Beşalma, am aflat că a fost înființat de coloniști aduși din Dobrogea de Nord.

Cu asemenea amestec de etnii și rădăcini pot spune că doar o mică parte din mine este română, restul fiind italiene, bulgărești. Limba bulgară nu o cunosc, dar limba italiană am învățat-o după 1990 singură, când am urmat și un curs de limba italiană.

Bisnonnu, bisnonna, nonnu, nonna și Papa sunt înmormântați la Greci împreună. Mama este împreună cu bunica mea la Galați.

Așa se face că, cel puțin pentru străbunicii mei, strămoși din partea tatălui, am unde să mă rog și să aprind o lumânare. Nu același lucru îl pot face pentru cei din partea mamei.

Acesta este scurtul istoric al familiei mele, o familie mare, autohtonizată, coloniști veniți din Italia, din Bulgaria, refugiați din Basarabia în România, o pagină de istorie reală, a acestui pământ primitor care este Dobrogea.

Ce știm și ce presupunem despre anul venirii friulanilor și stabilirea lor în Oltenia?

Cosa sappiamo e cosa presupponiamo sull'anno in cui i friulani si sono stabiliti in Oltenia?

de
Rodica Mixich

traduzione
Clara Mitola

foto
arhiva autoarei ·
archivio dell'autrice

Pionierii imigrației italiene la muncă în Oltenia sfârșitului de secol al XIX-lea, respectiv pe moșii de lângă Craiova, au fost păturile sărace de agricultori care au fost nevoie să găsească o soluție pentru a ieși din criza economică. Spre deosebire de ei, muncitorii calificați italieni, ca și cei cu studii superioare, ce au emigrat la muncă în România sfârșitului de secol al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, au fost atrași de salarii bune și posibilitatea unor afaceri. Muncitorii agricoli au venit, însă, asumându-și niște riscuri mari. Au rămas în țară mai mult decât termenul impus de certificatul de liberă petrecere. S-au angajat la negru fără contract de muncă. Mai mult, și-au adus și familiile cu ei. De unde pornea acest curaj al muncitorilor agricoli friulani? Ce îi determina să-și ia familia și copiii și să plece la muncă într-o țară străină? Fie agricultori, fie tăietori de piatră, toți aceștia aveau la mâna o brățară de aur, meseria lor. Mâinile lor îndemnătice au fost cele care i-au ajutat în primul rând.

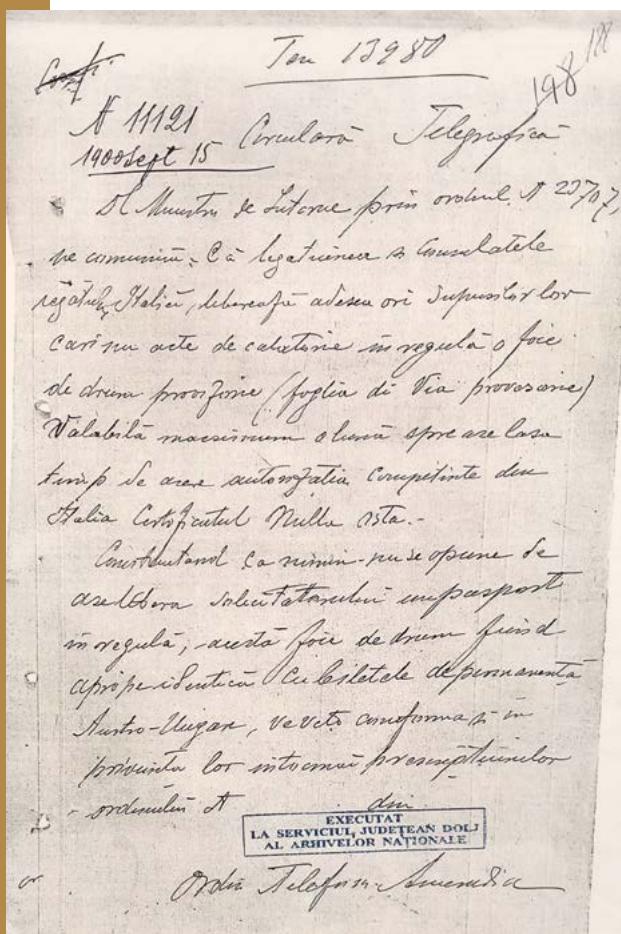
I pionieri della migrazione italiana che cercano lavoro in Oltenia alla fine del XIX secolo, più esattamente sulle tenute vicino Craiova, sono stati agricoltori indigenti, costretti a trovare una soluzione per uscire dalla crisi economica. A differenza di questi ultimi, gli operai qualificati italiani, insieme a chi deteneva studi superiori, immigrati per lavoro in Romania tra la fine del XIX secolo e l'inizio del XX, sono stati attratti dalle cospicue retribuzioni e dalla possibilità di fare affari. I contadini però sono emigrati affrontando rischi maggiori. Sono rimasti nel nostro paese oltre il termine imposto dal certificato di libera circolazione. Sono stati assunti a nero senza contratto di lavoro. E per di più, hanno portato anche le famiglie con loro. Da dove nasceva il coraggio dei contadini friulani? Cosa li spingeva a prendere con sé famiglia e figli e andare a lavorare in un paese straniero? Che si trattasse di agricoltori o scalpellini, tutti avevano un dono, il proprio mestiere. Innanzitutto le loro abili mani sono state un grande aiuto.

Venirea italienilor în România sfârșitului de secol al XIX-lea a făcut parte dintr-un amplu fenomen al emigrației italiene în căutarea unei noi piete de lucru. O statistică a italienilor emigrați în Oltenia până în 1869-1870 nu există, dar anul 1871 este anul când Consulatul italian din București solicită să se facă un recensământ al tuturor italienilor din România, în care intră și Oltenia. Aceasta nu înseamnă că lucrurile au fost și realizate. Lascăr Catargiu, ministrul de interne, îi trimite o adresă prefectului de Dolj cu toate datele ce trebuie să cuprindă recensământul italienilor. Însă oficialitățile nu sunt „îndestulate” de rezultat, aşa că un an mai târziu oficialul de control statistic al Ministerului de Interne solicită rezultatul acestui demers, ca peste 5 ani să se facă o nouă precizare, cum că actele nu au fost întocmite corect. Italia și România făceau schimb de date statistice, însă emigranții italieni aveau nevoie de asistență și atunci se adresau autorităț-

L'arrivo degli italiani in Romania, alla fine del XIX secolo, ha fatto parte di un ampio fenomeno di migrazione degli italiani alla ricerca di nuovi mercati del lavoro. Non esiste una statistica riguardo agli italiani immigrati in Oltenia fino al 1869-1870, ma nell'anno 1871 il Consolato italiano di Bucarest sollecita un censimento di tutti gli italiani di Romania, compresi quelli presenti in Oltenia. Questo però non significa che sia stato anche realizzato. Lascăr Catargiu, ministro degli interni, spedisce una lettera al prefetto di Dolj con tutti i dati che dovevano esser contenuti nel censimento degli italiani. Tuttavia i funzionari non sono «soddisfatti» del risultato perciò, un anno dopo, l'ufficio di controllo statistico del Ministero degli Interni sollecita il risultato di tale procedura per dichiarare, 5 anni più tardi, che i documenti non erano stati redatti correttamente. L'Italia e la Romania si scambiavano dati statistici ma i migranti italiani avevano bisogno di assistenza e si rivolgevano alle autorità consolari, specialmente per l'ottenimento di alcuni documenti. Il Ministro Italiano, tramite una delegazione italiana a Craiova, richiede alla prefettura l'identificazione dei sudditi italiani Bugani Lorenzo e Maitone Pietro, operai del signor Pascuttini, poiché i loro passaporti erano scaduti. Rizzi Daniele, nato a Udine e con domicilio a Ișalnița, richiede un nuovo passaporto perché aveva perso il precedente in un incendio, mentre Belegante Sebastiano, italiano stabilitosi a Breasta, sposato con Fortunata, senza figli, contadino, desidera che il consolato gli consegni documenti validi. Per l'italiano Vaglio Michele, deceduto nell'ottobre del 1884, si richiede l'emissione del certificato di morte, e gli esempi possono continuare.

È probabile che in molti casi le autorità consolari abbiano perso il controllo della situazione, rispetto ai migranti economici. Il 18 settembre del 1900, una petizione disperata è rivolta al prefetto di Dolj da parte degli «stranieri» stabilitisi lì da 10-20-30 anni, cui lo stato romeno negava ogni protezione poiché privi di documenti di viaggio che non riescono «assolutamente» a ottenere dagli uffici consolari e diplomatici di appartenenza. Sulla scorta di un'ordinanza regale, sono prese misure severe contro la migrazione economica stagionale clandestina ma tale ordinanza sarà messa in pratica molto più tardi.

Nelle tabelle redatte dal comune nel 1898 in merito ai contadini friulani presenti nelle aree intorno a Craiova, controfirmate da un notaio, appaiono capifamiglia, membri della famiglia, anno di trasferimento nella zona, occupazione, protezione e numero di autorizzazione del consiglio comunale. A Breasta, appaiono 22 capifamiglia italiani, come anche in un'altra statistica che copre il periodo 1919-1924, dove appare lo stesso numero di capifamiglia. Alla voce riguardante l'anno di insediamento nel comune, i friulani

ților consulare, în special pentru eliberarea unor acte. Ministrul Italiei, prin legația italiană din Craiova, solicită prefecturii să identifice supușii italieni Bugani Lorenzo și Maitone Pietro, lucrători la domnul Pascuttini, pentru că le-a expirat pașaportul. Rizzi Daniele, născut la Udine și domiciliat în Ișalnița, solicită un nou pașaport pentru că l-a pierdut în incendiu, iar Belegante Sebastiano, italian stabilit în Breasta, căsătorit cu Fortunata, cu care nu are copii, muncitor la câmp, dorește de la consulat acte în regulă. Pentru

italianul Vaglio Michele, decedat în octombrie 1884, se solicită eliberarea extractului de moarte, iar exemplele pot continua.

Probabil că în multe cazuri autoritățile consulare scăpau situația de sub control, în privința supravegherii imigrantilor la muncă. În 18 septembrie 1900, o petiție deznașădăduită este adresată prefectului de Dolj de către „străinii”, stabiliți aici de 10-20-30 de ani, cărora le este refuzată protecția din partea statului român pentru că nu mai dispun de acte de călătorie și pe care nu și le pot procura „cu niciun chip” de la oficialitățile consulare și diplomatice de care aparțin. În urma ordonanței regale se iau măsuri severe împotriva emigrației sezoniere clandestine la muncă, dar acest ordin începe să fie pus în practică mult mai târziu.

În tabelele întocmite de primării în 1898, referitoare la agricultorii friulani de pe moșiile de lângă Craiova, contrasemnate de un notar, apar capii de familie, membrii familiilor, anul stabilirii în comună, ocupația, protecția și numărul autorizației consiliului comunal. La Breasta, apar 22 capi de familie italieni, ca în altă statistică, ce cuprinde perioada 1919-1924, să apară același număr de capi de familie. La rubrica referitoare la anul stabilirii în comună, friulani declară anul 1883, ceea ce ne determină să considerăm acest an ca an de întemeiere a coloniilor de agricultori friulani de lângă Craiova. Agricultorii au venit la muncă la început sezonier, mai ales în anii cu recolte bogate, când se angajau probabil în urma unei învoieli verbale, dar anul exact când au venit primii friulani nu îl cunoaștem.

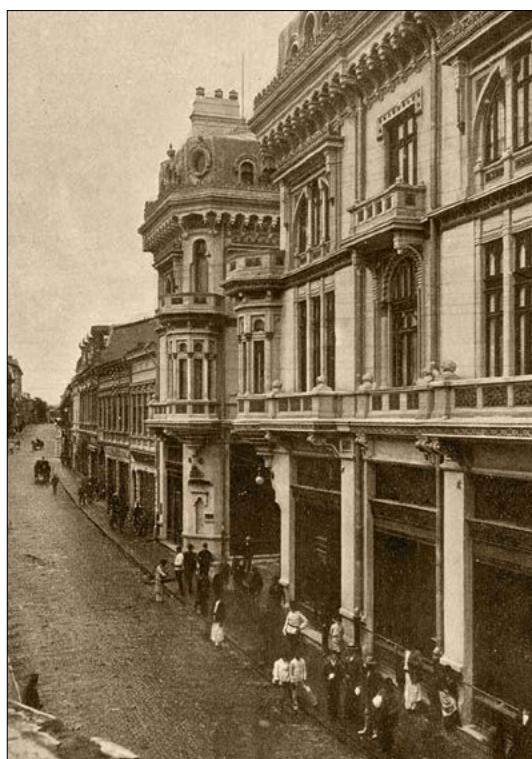
Istoriografia italiană susține că „la grande migrazione” a avut o accelerare vizibilă după anul 1870. În anul 1879 au existat cel puțin două proiecte de emigrație permanentă spre România a unor grupuri de familii din zonele rurale ale regiunii Veneto. Următoarele informații stau sub semnul unor interesante coincidențe legate de anul 1879. Boierul moldovean Dimitrie Anghel aduce familii de agricultori friulani pe moșia de la Cornești în 1879, în același an, agentul diplomatic român la Roma, Mihai Obedeanu, cheamă friulani agricultori pe moșia de lângă București, iar Pera Opran, proprietarul de la Ișalnița, intră în conflict cu țărani autohtoni, conflict finalizat în 1879 printr-un incendiu și, prin urmare, rămâne lipsit de forță de muncă pentru lucrările agricole și este obligat să apeleze la mâna de lucru străină.

În 1879 este dată în folosință gara și vama de la Vârciorova (Mehedinți), poartă de intrare în spațiul românesc și care a permis emigrantilor o deplasare fără ocol, direct spre Oltenia. Undeva după anul 1870, au emigrat sezonier pe moșiile de lângă Craiova primii agricultori friulani, pentru ca în jurul anului 1879 să emigreze grupuri mari, ce apoi se vor stabili împreună cu familiile, începând cu anul 1883, când formează comunitățile permanente de coloniști agricultori.

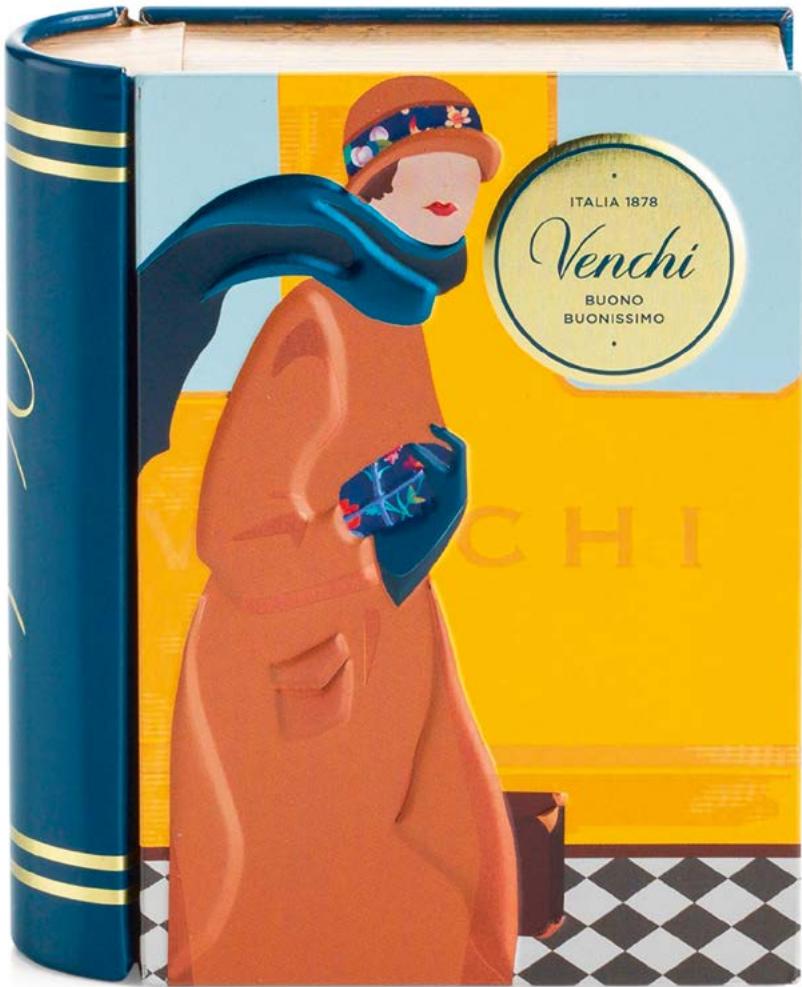
dichiarano fosse il 1883, data che ci spinge a credere che quello sia stato l'anno di creazione delle colonie di agricoltori friulani intorno a Craiova. Gli agricoltori venivano inizialmente a svolgere lavori stagionali, soprattutto negli anni di raccolto abbondante, quando probabilmente erano assunti in base ad accordi presi a voce, ma non conosciamo l'anno esatto del loro arrivo.

La storiografia italiana sostiene che «la grande migrazione» abbia vissuto un'impennata evidente dopo il 1870. Nel 1879 sono esistiti come minimo due progetti di migrazione permanente verso la Romania da parte di gruppi di famiglie provenienti dalle zone rurali del Veneto. Le seguenti informazioni sono caratterizzate da un'interessante coincidenza legata all'anno 1879. Il nobile moldavo Dimitrie Anghel accoglie delle famiglie di agricoltori friulani nei suoi possedimenti di Cornești nel 1879, nello stesso anno, l'agente diplomatico romeno a Roma, Mihai Obedeanu, invita gli agricoltori friulani a lavorare nella sua tenuta vicino Bucarest, mentre Pera Opran, proprietario terriero a Ișalnița, entra in conflitto con i contadini autoctoni, conflitto conclusosi nel 1879 con un incendio e, di conseguenza, con carenza di manodopera per i lavori agricoli, fatto che lo costringe a ricorrere a forza lavoro straniera.

Nel 1879 sono attivati la stazione e il passaggio doganale di Vârciorova (Mehedinți), una porta d'ingresso nello spazio romeno che ha offerto ai migranti un viaggio senza deviazioni, diretto in Oltenia. In un momento imprecisato dopo il 1870, ha inizio la migrazione stagionale nelle campagne intorno a Craiova degli agricoltori friulani, per trasformarsi nel 1879 nella migrazione di grandi gruppi, che ci si stabiliranno con le loro famiglie a partire dal 1883, momento in cui formeranno le comunità permanenti di coloni agricoli.

Hotel Minerva, Craiova, 1910

de
Adrian Irvin Rozei

traduzione
Clara Mitola

foto
arhiva autorului ·
archivio dell'autore

APRILE · GIUGNO

Prin anii '70, obișnuiam să plec de la Paris cu trenul de noapte, în drum spre Italia. Când ajungeam la Torino, în dimineață următoare, prima mișcare era să scot din buzunar bancnota de 10 000 de lire italiene, păstrată de la precedentul voiaj, cu care mă duceam la restaurantul gării. După ce cumpăram ziarul torinez *La Stampa*, mă așezam la barul restaurantului și comandam o cafea: primul espresso cu adevărat italian, după câteva luni de „abstinență”! De cele mai multe ori, cafeaua sosea însoțită de o ciocolată, pe care o savuram, citind ziarul local. Mărturisesc că nu-mi amintesc dacă ciocolata oferită arbora marca „Venchi”. E foarte probabil, pentru că reputata ciocolaterie torineză cu acest nume există deja de aproape un secol! Doar acum vreo 20 de ani, în plimbare prin Torino, în căutarea unor „Locali storici d'Italia”, am descoperit prăvălia „Venchi”.

Cioco, cioco! Ciocolata!

All'inizio degli anni '70, avevo l'abitudine di andare da Parigi in Italia con un treno notturno. Quando arrivavo a Torino, il mattino seguente, il primo movimento era estrarre dalla tasca una banconota da 10 000 lire italiane, conservata dal soggiorno precedente, con cui andavo al ristorante della stazione. Dopo aver comprato il quotidiano torinese *La Stampa*, mi sedevo al bar del ristorante e ordinavo un caffè: il primo vero espresso italiano dopo alcuni mesi di «astinenza»! Nella maggior parte dei casi, il caffè era accompagnato da un cioccolatino, che gustavo leggendo il giornale. Confesso di non ricordare se la cioccolata offerta mostrasse il marchio «Venchi». È molto probabile, perché la famosa cioccolateria torinese con questo nome esisteva già da quasi un secolo! Solo 20 anni fa, passeggiando per Torino alla ricerca di «Locali storici d'Italia» ho scoperto la bottega «Venchi».

Ecco cosa riportava il quotidiano *La Repubblica* del 9 dicembre 2020:

«TORINO – Tutti hanno mangiato nella loro vita il cioccolato “Venchi”: che sia nel gelato oppure nelle tavolette, prima o poi ci si imbatte nei suoi prodotti (e se ancora non lo avete fatto, non aspettate altro tempo). Al di là dei confini torinesi, questo brand ha conquistato i palati di tutto il mondo e ora si guarda al Giappone: ma quanti di noi sanno come ha avuto origine questo piccolo impero di cioccolato artigianale?

Il cioccolato è cibo rifugio, che mette di buon umore e riscalda con la sua dolcezza, ma per farlo deve essere di qualità. Facile in Italia, con aziende di antica tradizione, nate per dispensare

Iată ce se putea citi în ziarului *Repubblica* pe 9 decembrie 2020:

„TORINO – Toată lumea a mâncați ciocolată «Venchi» măcar o dată în viață: fie în înghețată, fie în tablete, mai devreme sau mai târziu dă peste produsele sale (și dacă nu ai făcut-o încă, nu mai aștepta). Dincolo de granițele orașului Torino, acest brand a cucerit palatele întregii lumi și acum se uită spre Japonia: dar câți dintre noi știu cum a apărut acest mic imperiu al ciocolatei artizanale?

Ciocolata este un aliment de refugiu, care îți dă satisfacții și te încalzește cu dulceața ei, dar pentru a face acest lucru trebuie să fie de calitate. Ușor în Italia, cu companii cu o tradiție străveche, născute pentru a răspândi fericirea, așa cum spune Giovanni Battista Mantelli, sufletul creativ al lui «Venchi», moștenitorul istoricei fabrici de ciocolată, care se laudă cu 142 de ani de existență, cu sușuri și coborâșuri, dar și cu o constantă dorință de a se reinventa.

Era în 1878 când Silvano Venchi a fondat compania, la Torino, în Via degli Artisti, care a supraviețuit diferitelor schimbări de proprietari. A supraviețuit chiar și epocii fascismului, a războiului, unui eșec, pentru a renaște apoi cu mândrie, până la punctul de a se impune în lumea producției internaționale de ciocolată: astăzi marca, cu o fabrică modernă în Castelletto Stura (Cn), este prezentă în lume cu peste o sută de magazine, 350 de produse diferite de ciocolată și 70 de arome de înghețată.

În ultima fază de dezvoltare a creat «bijuteria» gourmet care a câștigat numeroase premii și respectă pe deplin ADN-ul inovativ al mărcii «Venchi»: «Chocoviar», însoțit de tablete de cacao originare din Ecuador, Peru și Venezuela. Printre următoarele obiective, cucerirea Japoniei, unde tocmai s-au inaugurat trei magazine în Tokyo, linia «La Vita è dolce» – trei ciocolate umplute cu cafea, cappuccino și ceai matcha – stârnind cel mai mult entuziasm.”

felicită, come dice Giovanni Battista Mantelli, anima creativa di «Venchi», erede della storica cioccolateria che vanta 142 anni di vita, tra alti e bassi e la costante voglia di reinventarsi.

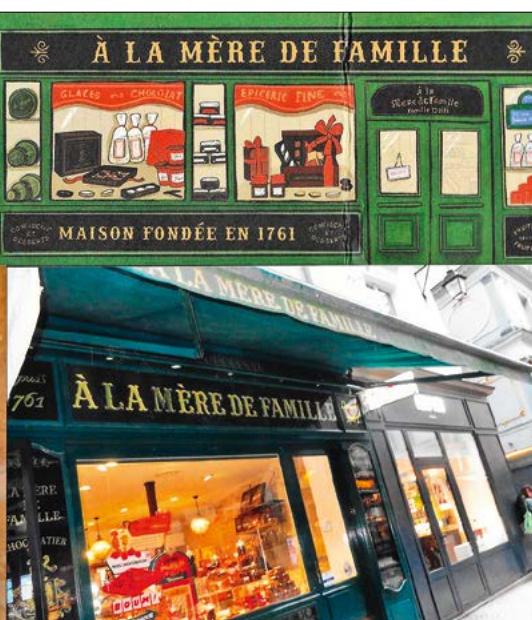
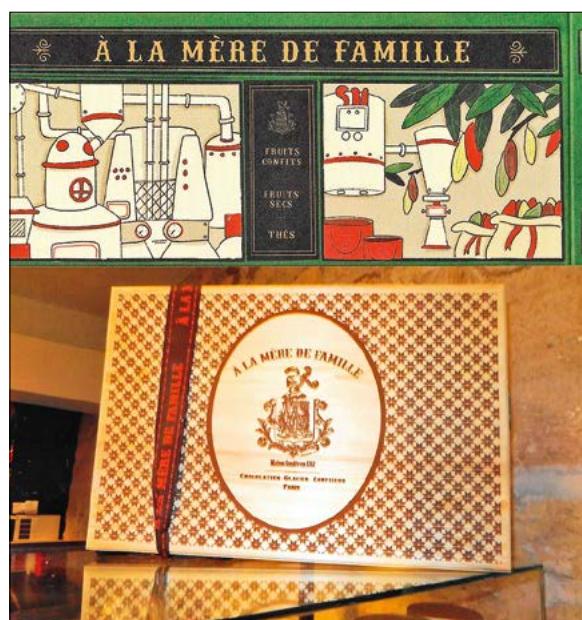
Era il 1878 quando Silvano Venchi a Torino, in via degli Artisti, ha fondato l'azienda che è sopravvissuta a passaggi di proprietà. È sopravvissuta perfino all'epoca fascista, alla guerra, a un fallimento, per poi rinascere con orgoglio, fino a imporsi nel mondo della cioccolateria internazionale: il marchio oggi, con un moderno stabilimento a Castelletto Stura (Cn), è presente nel mondo con oltre cento negozi, 350 diversi prodotti al cioccolato e 70 gusti di gelato.

Nell'ultima fase di sviluppo ha realizzato la «chicca» gourmet che ha vinto numerosi premi e rispetta pienamente il Dna di innovazione del marchio Venchi: il Chocoviar, cui si affiancano le tavolette di cacao proveniente da Ecuador, Perù e Venezuela. Tra i prossimi obiettivi, la conquista del Giappone, dove sono stati inaugurati tre negozi a Tokyo, linea «La Vita è dolce» – tre cioccolatini ripieni di caffè, cappuccino e tè matcha – accolto con grande entusiasmo.»

Devo ammettere di aver dimenticato l'esistenza della ciocolata «Venchi» quando, nel

Vitrina magazinului Stohrer

Vetrina del negozio Stohrer

Magazinul „A la Mère de Famille”

Negoziu «A la Mère de Famille».

Trebuie să recunosc că uităsem de existența ciocolatei „Venchi”, când, în luna februarie a acestui an, am descoperit un scurt articol, în revista *Paris vous aime*, care spunea:

„A trebuit să aşteptăm o sută patruzeci și cinci de ani înainte ca celebrul ciocolatier din Torino să se stabilească la Paris. Tabletele de cacao, ansamblurile gourmet, «pâtes à tartiner», ciocolata caldă și bacurile de înghețată completează cei 36 metri pătrați ai acestei ciocolaterii. Compuse din ingrediente naturale fără gluten și ulei de palmier, rețetele fac onoare savoilor transalpini, alunele IGP din Piemont și fisticul fiind valorizate în special. Menționăm în particular produsul Chocoviar [...]”

Desigur că, de cum am citit aceste rânduri, am alergat la adresa indicată în text pentru a descoperi noua prăvălie. Cu atât mai mult cu cât ea se află într-un cartier istoric al Parisului! Strada Montorgueil are o tradiție culinară bine stabilită de mai bine de șapte secole! Rue Montorgueil este un drum vechi din actualele arondismente 1 și 2 din Paris. La nord, rue Montorgueil este prelungită cu rue des Petits-Carreaux, acolo unde se află noul sediu „Venchi” din Paris. Încă din secolul al XIII-lea, strada a fost numită „Mont Orgueil” (vicus Montis Superbi), deoarece ducea la o înălțime sau un mic deal (în prezent cartierul Bonne-Nouvelle), al cărui vârf ocupă rue Beauregard. Potrivit romanului lui Victor Hugo (*Les Misérables*), Rue de Montorgueil își datorează numele instrumentului folosit pentru a transporta sarcini grele la o înălțime mică, cricul, numit anterior „orgueil”. O cerere a locuitorilor din Rue Montorgueil, din 17 decembrie 1498, insistă pentru demolarea unei porți false situate în acest loc, deoarece ea creează o strangulare a drumului și provoacă mari ambuteiaje, transformându-l în depozit de gunoaie, duhoare și infecții, precum și o proliferare a hoților. Demolarea a fost permisă în 1503.

De la deschiderea porții „Poissonnière”, în incinta construită de Ludovic al XIII-lea în 1645, strada a devenit locul de sosire al produselor pescuitului în porturile din nordul Franței (*chemin des Poissonniers*), în special a stridiilor. Această practică continuă până astăzi, în special prin restaurantul „Au Rocher de Cancale”. În curtea hanului „Le Compas d'Or” se află un hangar pentru diligențele care plecau spre Dreux.

Ceea ce ne interesează cel mai mult, legat de prezența lui „Venchi”, este activitatea patiseriilor și a ciocolateriilor de pe această stradă. La nr. 51 se află cea mai cunoscută patiserie „Stohrer”. Nicolas Stohrer și-a încheiat ucenicia în bucătăriile regelui Stanislas I al Poloniei, pe care l-a însoțit, mai apoi în exil. Stohrer a devenit patiserul Mariei Leszczyńska, fiica lui Stanislas, și a urmat-o în 1725 la Versailles, după căsătoria cu regele Ludovic al XV-lea al Franței. Nicolas Stohrer

febbraio di quest'anno, nella rivista *Paris vous aime*, ho scoperto un breve articolo che diceva:

«Abbiamo dovuto aspettare centoquarantacinque anni prima che la celebre cioccolateria di Torino si stabilisse a Parigi. Tavolette di cacao, assortimenti gourmet, “pâtes à tartiner”, cioccolata calda e banchi di gelati riempiono i 36 metri quadrati di questa cioccolateria. Prodotti con ingredienti naturali, senza glutine e senza olio di palma, le ricette onorano i sapori transalpini, in cui risaltano specialmente le nocciole IGP del Piemonte e il pistacchio. Menzioniamo in particolare il prodotto Chocoviar [...]”.

Naturalmente, non appena ho letto questo trafiletto, mi sono precipitato all'indirizzo indicato dal testo per scoprire il nuovo negozio. Soprattutto perché si trova in un quartiere storico di Parigi! Strada Montorgueil ha una tradizione culinaria ben salda da più di sette secoli! Rue Montorgueil è una vecchia strada degli attuali arrondissement 1 e 2 di Parigi. A nord, Rue Montorgueil diventa Rue Petits-Carreaux, luogo in cui si trova la nuova sede «Venchi» di Parigi. Già nel XIII secolo, la strada era chiamata «Mont Orgueil» (vicus Montis Superbi) poiché conduceva su un'altura o piccola collina (ad oggi, il quartiere Bonne-Nouvelle), la cui cima era occupata da Rue Beauregard. Secondo il romanzo di Victor Hugo (*Les Misérables*), Rue de Montorgueil deve il suo nome agli strumenti utilizzati per trasportare grossi pesi a piccole altezze, un cric chiamato in passato «orgueil». Una richiesta degli abitanti di Rue Montorgueil, risalente al 17 dicembre del 1498, insisté per la demolizione di una porta falsa situata in questo luogo, poiché creava uno strozzamento della strada e provocava grandi ingorghi, trasformandola in un deposito di rifiuti, cattivi odori e infezioni, e favorendo il proliferare di ladri. La demolizione è stata permessa nel 1503.

Con l'apertura del portale «Poissonnière», nella cinta costruita da Luigi XIII nel 1645, la strada è diventata il punto di arrivo dei prodotti ittici provenienti dai porti del nord della Francia (*chemin des Poissonniers*), specialmente delle ostriche. Questa pratica continua ancora oggi, soprattutto grazie al ristorante «Au Rocher de Cancale». Nel cortile del locale «Les Compas d'Or» si trova una rimessa per le diligenze che partivano per Dreux.

Ciò che ha attirato la nostra attenzione, in merito alla presenza di «Venchi», è l'attività delle pasticcerie e cioccolaterie presenti sulla stessa strada. Al n. 51 si trova la famosa pasticceria «Stohrer».

**Ciococco, ciocco!
Cioccolato!**

și-a înființat prăvălia la 51, rue Montorgueil din Paris în 1730. Acest magazin este cea mai veche patiserie din Paris și a fost declarată monument istoric încă din 23 mai 1984. Nicolas Stohrer este inventatorul faimosului „baba au rhum”, o delică compusă dintr-o brioșă uscată stropită cu vin de Malaga, aromată cu șofran și servită cu un adaos de cremă „pâtissière”, stafide de Corint și struguri proaspeți. Acest desert este un derivat al unei brioșe uscate, un produs de patiserie tradițional polonez neînmuiat în alcool. Numele desertului provine de la personajul Ali Baba din basmul *1001 Nopți*, Ali-Baba fiind, de asemenea, numele inițial al desertului.

Nicolas Stohrer ha terminato il suo apprendistato nelle cucine di re Stanislao I di Polonia che, più tardi, seguirà in esilio. Stohrer è diventato il pasticciere di Maria Leszczyńska, figlia di Stanislao, e l'ha seguita a Versailles, dopo il suo matrimonio con il sovrano Luigi XV di Francia. Nicolas Stohrer ha creato la sua bottega al numero 51 in Rue Montorgueil a Parigi nel 1730. Questo negozio è la più antica pasticceria di Parigi ed è stato dichiarato monumento storico già dal 23 maggio del 1984. Nicolas Stohrer è l'inventore del famoso «baba au rhum», una prelibatezza composta da una brioche imbevuta di Malaga, aromatizzata allo zafferano e servita con crema pasticciera, uvetta di Corinto

La nr. 82, putem găsi o altă patiserie de lungă tradiție: „A la mère de famille”. „Aceașa este o fabrică de ciocolată istorică fondată în 1761 la Paris, care oferă bomboane și ciocolată artizanală. Situat în inima capitalei franceze, «A la Mère de Famille» este un magazin emblematic din Paris. Fondată în 1761, această casă este cea mai veche fabrică de ciocolată din oraș. Aflată pe rue du Faubourg-Montmartre, localizarea istorică, dar cu mai multe filiale, printre care cea de pe rue Montorgueil, ea a conservat decorul său original, reprobus și pe fațada filialei, oferind o gamă largă de bomboane și ciocolate artizanale, folosind rețete ancestrale pentru a satisface pe gurmanzi și pe amatorii acestor specialități. «A la Mère de Famille» se remarcă prin *know-how*-ul său tradițional, ca și prin autenticitatea rețetelor sale istorice.”

Inutil să mai menționăm alte patiserii sau ciocolaterii din cartier, poate mai puțin istorice, dar tot atât de prestigioase! Mai degrabă, merită să aruncăm o privire pe fațada edificiului în care se află ciocolateria „Venchi”. Clasată monument istoric, fațada prezintă un tablou realizat în carouri de faianță colorată, în secolul XIX,

e uva fresca. Questo dolce deriva dalla brioche asciutta, un prodotto della pasticceria tradizionale polacca, priva di alcol. Il nome del dolce deriva da quello del personaggio di Ali Baba de *Le Mille e una Notte* ed è anche stato il primo nome del dolce.

Al n. 82 incontriamo un'altra pasticceria di antica tradizione: «A la mère de famille». «Si tratta di una storica fabbrica di cioccolata fondata nel 1761 a Parigi, che offriva caramelle e cioccolata artigianali. Situata nel cuore della capitale francese, «A la Mère de Famille» è un negozio emblematico di Parigi. Fondata nel 1761, questa casa è la più vecchia fabbrica di cioccolata della città. Posizionata su Rue de Faubourg-Montmartre, ubicazione storica ma con numerosi filiali, tra cui anche quella di Rue Montorgueil, essa ha conservato l'aspetto originale, riprodotto anche sulla facciata delle filiali, e offre una vasta gamma di caramelle e cioccolata artigianali utilizzando ricette ancestrali che soddisfano i golosi e gli amanti di queste specialità. «A la Mère de Famille» è nota per il suo *know-how* tradizionale e per l'autenticità delle sue ricette storiche».

È inutile menzionare le altre pasticcerie o ciocolaterie del quartiere, forse meno storiche ma

Rue de Montorgueil,
„Au Planteur”, magazinul
Venchi

Rue de Montorgueil,
„Au Planteur”, negozio
Venchi

Vitrina

Vetrina

publicitatea unui magazin numit „Au planteur”, care precizează „Aucune succursale”, mândră de unicitatea produselor pe care le comercializează. Această fațadă a fost recent restaurată cu fondurile alocate de „Venchi”, înainte de inaugurare.

Cum era și firesc, după ce am descoperit această poveste de succes „à l’italienne”, m-am întrebat dacă ea nu e prezentă și în România. Desigur că toți locuitorii capitalei cunosc localul „Venchi”, situat într-o localizare „strategică”: pe Calea Victoriei, chiar peste drum de Muzeul George Enescu. În mod straniu, la București, „Venchi” mizează mai mult pe înghețată, decât pe ciocolată! Misterele marketingului internațional!

În acest an, ziarul *Süddeutsche Zeitung* din München publică un articol îngrijorător cu titlul: „Le cacao flambe, la confiserie tremble” (Cacaoa ia foc, cofetarii tremură). În continuare, ni se explică:

„Din cauza recoltelor scăzute din Costa de Fildeș și Ghana, prețul tonei de cacao a crescut cu 150 % pe piața materiilor prime. În Germania, prima țară exportatoare de ciocolată din lume, cofetarii se tem de apariția unui deficit. Suntem pe cale de a trăi «un crach bursier în domeniul prețului la cacao!»”

Am înțeles! Trebuie să fac, de urgență, o provizie importantă de ciocolată! De preferință... „Venchi”!

egalmente prestigiose! Piuttosto, diamo un’occhiata alla facciata dell’edificio in cui si trova la cioccolateria «Venchi». Considerata monumento storico, la facciata presenta un dipinto realizzato a quadri di piastrelle colorate del XIX secolo, pubblicità di un negozio chiamato «Au planteur» che specifica «Aucune succursale», orgogliosa dell’autenticità dei prodotti che vende. Questa facciata è stata recentemente restaurata con i fondi della «Venchi», prima dell’inaugurazione.

Naturalmente, dopo aver scoperto questa storia di successo «à l’italienne», mi sono chiesto se non fosse presente anche in Romania. Di certo, tutti gli abitanti della capitale conoscono il locale «Venchi» situato in posizione strategica: su Calea Victoriei, proprio di fronte al Museo George Enescu. Stranamente, la «Venchi» di Bucarest punta più sul gelato che sul cioccolato! I misteri del marketing internazionale!

Quest’anno, il giornale *Süddeutsche Zeitung* di Monaco ha pubblicato un articolo preoccupante dal titolo: «Le cacao flambe, la confiserie tremble» (Il cacao prende fuoco, i pasticceri tremano). A seguire, ci spiegano che:

«A causa degli scarsi raccolti in Costa d’Avorio e Ghana, il prezzo di una tonnellata di cacao è cresciuto del 150 % sul mercato dei beni primari. In Germania, primo paese esportatore di cioccolata al mondo, i pasticceri temono l’apparizione di un deficit. Stiamo per vivere “un crollo in borsa sul prezzo del cacao!”»

Ho capito! Devo urgentemente fare grandi provviste di cioccolata! Preferibilmente... «Venchi»!

Mi chiamo Matilde și sunt româncă...

Matilde Risso are aproape 29 de ani și spune că nu mai e Tânără pentru meseria pe care și-a ales-o - sportiv de performanță, că se află la ceas de bilanț și că își dă seama de schimbările majore prin care trece corpul ei. În câțiva ani va fi în fața unor noi alegeri privind cariera. Cele pe care le-a făcut în ultimii ani, din 2019 începând, au fost drastice, dar s-au dovedit a fi și cele mai bune. Matilde este poloistă pe apă și și-a părăsit orașul natal de lângă Genova, aflat pe coasta de nord-vest a Italiei, pentru a intra ca titular în echipa feminină Rapid-București. Are cuvinte de laudă față de Federația Română de Polo pentru încrederea pe care o acordă echipei feminine în ultimii ani, deși spune că polo-ul feminin românesc, în trend

ascendent, mai are mult de muncă pentru a ajunge de pildă la nivelul campionatului italian, iar ea este aici pentru a pune umărul. În același timp, este recunosătoare pentru încrederea care i s-a acordat când a fost chemată să facă parte din echipă.

Matilde Risso ha quasi 29 anni e dice di non essere più giovane per la professione che ha scelto, quella di atleta, di essere in fase di valutazione e di rendersi conto dei grandi cambiamenti che il suo corpo sta attraversando. Tra qualche anno si troverà di fronte a nuove scelte professionali. Quelle che ha fatto negli ultimi anni, dal 2019, sono state drastiche, ma si sono rivelate anche le migliori. Matilde è una pallanuotista che ha lasciato la sua città natale vicino a Genova, sulla costa nord-occidentale dell'Italia, per unirsi alla squadra femminile del Rapid-Bucarest come titolare. Ha parole di elogio per la Federazione romena di pallanuoto, per la fiducia che ha riposto nella squadra femminile negli ultimi anni, anche se dice che la pallanuoto

femminile romena, senz'altro in crescita, ha ancora molto lavoro da fare per raggiungere il campionato italiano, e lei è qui per mettercela tutta. Allo stesso tempo, è grata per la fiducia che le è stata data quando le è stato chiesto di far parte della squadra.

de
Raluca Lazarovici
Vereș și Simone
Ruscetta

traduzione
Raluca Lazarovici
Vereș

foto
arhiva personală ·
archivio personale

„Ce ți-a oferit România, iar Italia nu, ca sportiv?” întreabă Simone.

„Posibilitatea de a avea un job mai bine plătit în domeniul pe care mi l-am ales pentru performanță, ba chiar mai multe job-uri în paralel, dacă mă gândesc că acum fac parte dintr-o echipă ca Rapidul București, pot să lucrez și cu copiii ca antrenor, ceea ce îmi doream foarte mult, și fac și front-office la Consulatul Italiei din București.”

Matilde lucrează mult, de dimineață până seara, dar iubește și face bine tot ceea ce face, nu are timp să se plăcătasească. Mărturisește că cel mai mult îi place să lucreze cu copiii, că este convinsă că, atunci când se va retrage din campionat, cu asta se va ocupa. A deschis deja o școală de polo unde îi învață pe copii cum să pareze golurile, ea fiind portar și jucând în apărare, și să iubească acest sport încă prea puțin cunoscut în România.

Timp liber nu prea are, nu participă la viața de noapte din capitală – odihna fiind importantă pentru un sportiv. Nu se simte totuși împovărată, după principiul: „fă ceea ce iubești și nu vei lucra nicio zi din viața ta”. În weekend, își face timp pentru hobby-uri, împreună cu prietenele ei: pictază, modeleză ceramică și face olărit, călătoarește prin România – menționează Oradea, Alba-Iulia, Arad, Brașov, dar și capitala, de care e foarte legată.

Matilde este o fire expansivă și comunicativă, iar munca aceasta îi completează cadrul socio-profesional. A fost chemată să lucreze la Consulatul Italiei, fiindcă vorbește uimitor de bine românește, cu aceeași rapiditate și nuanță, așa cum vorbește limba maternă. Însăși discuția-interviu pentru realizarea acestui material a avut loc exclusiv în românește. A învățat limba română în foarte scurt timp, în doar câteva luni, și datorită, spune ea, prietenelor și colegelor de echipă. În sport, coechipierile au relații strânse și în afara antrenamentului și a jocului, există o relație de „suroritate” care le ține unite, îngemăthane. Matilde spune că nu s-a simțit niciodată străină printre colegele de la Rapid, unde are prietene care vin din toată România, și nici printre alți români pe care i-a întâlnit. Nu crede că ar fi vorba doar de noroc, ci de felul românilor de a fi și de a încuraja cu tot ce au mai bun sufletește pe cine le intră în viață.

„Nu m-am simțit străină, fiindcă români sunt la fel ca italienii, deschiși, prietenoși, nu m-au făcut să mă simt marginală. Sigur că există niște stereotipuri, dar cine nu are? Important este că sunt ușor de deconstruit, nu sunt profunde. E suficientă o primă întâlnire pentru a le dărâma și a lăsa relația să decurgă firesc. Iar prietenii mei din Italia deja mă întreabă dacă le recomand România pentru a-și petrece vacanțele! Bineînțeles că da! România are niște peisaje uluitoare!”

Identitatea Matildei s-a îmbogățit în ultimii ani – formal are dublă cetățenie: cea italiană și,

«Cosa ti ha offerto la Romania e non l'Italia come atleta?» chiede Simone.

«La possibilità di avere un lavoro meglio retribuito nel settore professionale che ho scelto, e anche la possibilità di avere più lavori in parallelo, se penso che ora faccio parte di una squadra come il Rapid-Bucarest, posso anche lavorare con i bambini come allenatrice, cosa che desideravo molto, e faccio anche front office al Consolato italiano di Bucarest».

Matilde lavora sodo, dalla mattina alla sera, ma ama e fa bene tutto quello che fa, non ha tempo di annoiarsi. Confessa che di più in assoluto le piace lavorare con i bambini ed è convinta che, quando si ritirerà dallo sport agonistico, sarà questo il suo lavoro. Ha già aperto una scuola di pallanuoto dove insegna ai bambini a difendere la porta dai gol degli avversari, visto che lei è un portiere e gioca in difesa, e ad amare questo sport, ancora troppo poco conosciuto in Romania.

Non ha molto tempo libero, non partecipa alla vita notturna della capitale: il riposo è importante per un atleta. Ma non si sente oppressa, seguendo il principio: «Fai ciò che ami e non lavorerai mai un giorno nella tua vita». Nei fine settimana trova il tempo per dedicarsi ai suoi hobby con le amiche romene: pittura e lavorazione della ceramica, viaggi in Romania – ha visitato città come Oradea, Alba-Iulia, Arad, Brașov, ma anche gli obiettivi turistici della capitale, a cui è molto legata.

Matilde ha una natura espansiva e comunicativa, e questo lavoro completa il suo quadro socio-professionale. È stata chiamata a lavorare al Consolato italiano di Bucarest perché parla straordinariamente bene il romeno, con la stessa velocità e uso delle sfumature con cui parla la sua lingua madre. Anche il colloquio per la produzione di questo materiale si è svolto esclusivamente in romeno. Ha imparato il romeno in tempo da record, in pochi mesi, e grazie, dice, alle sue amiche e compagne di squadra.

Nello sport, le compagne di squadra hanno rapporti stretti e, al di fuori dell'allenamento e del gioco, c'è un rapporto di «sorellanza» che le tiene sempre unite. Matilde dice di non essersi mai sentita un'estranea tra le sue compagne di squadra al Rapid, dove le amiche provengono da tutta la Romania, né tra gli altri romeni che ha incontrato. Non pensa si tratti di fortuna, quanto proprio del modo di essere dei romeni, che circondano con il meglio della propria chiunque entri nella loro vita.

**Mi chiamo Matilde
e sono romena...**

0 sportivă italiană la București

Una sportiva italiana a Bucarest

de doi ani, și cea română. Sufletește se simte cetățean al lumii. Desigur, este legată de limba și cultura italiană, de pământul natal, și este dor de casă uneori, dar se simte apartinând locului unde poate să se dezvolte personal și profesional. Nu merge prea des în Italia, nu are timp, doar de sărbători, și nici nu simte urgență întoarcerii, mai ales că părinții ei o vizitează aproape în fiecare lună, uneori alternativ, când mama, când tata.

„Cum au primit părinții tăi vestea că dorești să vii în România?”

„La început a fost un soc, alesesem o țară din est, în timp ce aveam și o propunere din Germania. Sunt singurul lor copil, deci îți dai seama cum au reacționat, dar s-au repliat și au acceptat cu seninătate decizia mea. Nu m-au descurajat, iar eu nu am simțit nicio clipă că am făcut alegerea greșită. Ceea ce a urmat în viața mea a confirmat că făcusem o alegere bună. Continuu să primesc oferte din Italia, dar nu am de gând să mă întorc. Sunt fericită aici, mă simt împlinită!”

«Non mi sono sentita straniera, perché i romeni sono proprio come gli italiani: aperti, amichevoli, non mi hanno mai fatto sentire un'estranea. Certo, ci sono degli stereotipi, ma chi non li ha? L'importante è che siano di poco conto e facili da decostruire, non profondi. Basta un primo appuntamento per smontarli e lasciare che la relazione fluisca in modo naturale. E i miei amici in Italia mi chiedono sempre se consiglio la Romania come meta di vacanza! Certo che la consiglio! La Romania ha dei paesaggi incredibili!»

L'identità di Matilde si è arricchita negli ultimi anni – ha formalmente la doppia cittadinanza: italiana e, da due anni, anche romena. Nel suo cuore si sente cittadina del mondo. Certamente, è legata alla lingua e alla cultura italiana, alla sua terra, a volte ha nostalgia di casa, ma sente di appartenere al luogo in cui può crescere personalmente e professionalmente. Non va in Italia molto spesso, non ne ha il tempo, solo in vacanza, e non sente l'urgenza di tornare,

Nici în bucătărie nu-și manifestă în forță identitatea italiană. Matilde spune că gătitul nu e pasiunea ei, ceea ce o face să accepte cu ușurință orice fel de mâncare. În plus, prietenele gătesc pentru ea mereu, iar ea se ocupă de partea de design a meselor: aranjează și pune masa, împodobește cu flori, face aperitive în stilul *spritz*-ului nord italian. Se mai ocupă de deserturi, face *tiramisù* dar și „*abbracciamisù*” – o prăjitură inventată de ea, a cărei denumire vine de la italienescul *abbracciare* (a îmbrățișa) și care o duce cu gândul la fursecurile de acasă, *Abbracci*, de la celebra marcă de patiserie și făinoase „Mulino Bianco”. Îi place foarte mult mâncarea românească. Mărturisește fără ezitare că adoră ciorba de burtă, micii, salata de vinete, dar poate să mănânce maximum două sarmale. Spune că trebuie să se mai „antreneze” la acest capitol!

„Ce planuri de viitor ai, Matilde?”

„Este greu să răspund la întrebarea asta. Toată lumea mă întreabă și este curioasă, pe bună dreptate, ce am de gând, dar este o întrebare grea pentru mine. Eu nu fac planuri pe termen lung, sunt deschisă la tot. Nu am planuri, fiindcă nu vreau să-mi pun limite. Nu știu unde mă va duce viitorul, dar oriunde voi fi este cert că România va rămâne un punct de reper de maximă importanță pentru mine, a doua mea casă.”

Simone Ruscetta concluzionează: „Se poate spune că Matilde este reprezentanta sportului italian în România și a sportului românesc în lume.”

soprattutto perché i suoi genitori vengono a trovarla quasi ogni mese, a volte alternandosi tra mamma e papà.

«Come hanno accolto i tuoi genitori la notizia che vuoi trasferirti in Romania?»

«All'inizio è stato uno shock, avevo scelto un Paese dell'Est, mentre avevo anche un'offerta dalla Germania. Sono la loro unica figlia, quindi puoi immaginare come hanno reagito, ma si sono tirati indietro e hanno accettato la mia decisione con serenità. Non mi hanno scoraggiato e io non ho pensato nemmeno per un attimo di aver fatto la scelta sbagliata. Ciò che è seguito nella mia vita ha confermato che avevo fatto la scelta giusta. Continuo a ricevere offerte dall'Italia, ma non ho intenzione di tornare. Sono felice qui, mi sento realizzata!»

In cucina non mostra del tutto la sua identità italiana. Matilde dice che la cucina non è la sua passione, il che le fa accettare facilmente qualsiasi piatto. Inoltre, le sue amiche cucinano sempre per lei e lei si occupa dell'allestimento della tavola: apparecchia e sistema la tavola, decora con i fiori, prepara aperitivi nello stile dello «*spritz*» del Nord Italia. Prepara anche dei dolci, il *tiramisù* e l'*abbracciamisù* – un dolce di sua invenzione, il cui nome deriva appunto da *abbracciare* e che le ricorda gli «*Abbracci*» del Mulino Bianco. Ama il cibo romeno. Ammette senza esitazione di amare la minestra di trippa, i *mici* (i cevapcici alla romena), l'insalata di melanzane, ma può mangiare al massimo due *sarmale* (gli involtini di carne e verza). Dice che in questo ambito deve «allenarsi» di più!

«Quali sono i tuoi progetti per il futuro, Matilde?»

«È difficile rispondere a questa domanda. Tutti mi chiedono e sono giustamente curiosi di conoscere i miei progetti, ma per me è una domanda difficile. Non faccio progetti a lungo termine, sono aperta a tutto. Non ho progetti perché non voglio pormi dei limiti. Non so dove mi porterà la vita, ma ovunque io sia, è certo che la Romania rimarrà un punto di riferimento importantissimo per me, la mia seconda casa».

E Simone Ruscetta conclude: «Si può dire che Matilde è la rappresentante dello sport italiano in Romania e allo stesso tempo dello sport romeno nel mondo».

Palestrina delle divinazioni

foto: wikipedia.org

Non c'è dubbio che Roma sia una delle città più strabilianti del pianeta, così bella e ricca di storia, immensa e affascinante. Eppure, a soli 40 chilometri dalla Città Eterna, procedendo a sud lungo la via Prenestina, in cima al monte Ginestro esiste una piccola città, l'antica *Praeneste*, in epoca romana punto di passaggio obbligato nei collegamenti tra il Lazio e l'Italia Meridionale.

Si tratta dell'odierna Palestrina.

Il nome della città ha origini di profonda suggestione, che affondano nella mitologia e nell'antica letteratura latina. Alle numerose tradizioni che individuano in Telegono (figlio di Ulisse e della maga Circe) o in Prenesto (figlio di re Latino e nipote di Ulisse), il fondatore della città, si aggiunge la leggenda locale tramandata da Catone, Varrone, Solino e Virgilio, secondo cui Palestrina sarebbe stata fondata da Ceculo, figlio del Dio Vulcano e di Preneste, che la chiamò così in memoria di sua madre. Divenne parte del territorio romano dopo un'aspra battaglia, nel 338 a.C.

Geograficamente, Palestrina offre al visitatore squarci di grande bellezza naturale grazie alla sua posizione sopraelevata che domina la Valle del Sacco e la cosiddetta *Campagna Romana* e forse anche per questo nel II secolo a.C. è scelta come

Palazzo Colonna
Barberini, Palestrina

Palatul Colonna
Barberini, Palestrina

foto: wikipedia.org

Nu există nicio îndoială că Roma este unul dintre cele mai uimitoare orașe de pe planetă, atât de frumos și bogat în istorie, imens și fascinant. Și totuși, la doar 40 de kilometri de Orașul Etern, mergând spre sud de-a lungul Viei Prenestina, în vârful Muntelui Ginestro, se află un mic oraș, anticul *Praeneste*, care, pe vremea romanilor, era un punct de trecere obligatoriu pe traseele ce legau Lazio și sudul Italiei.

Este vorba despre actuala Palestrina.

Numele orașului are origini profund evocătoare, înrădăcinate în mitologie și literatura veche latină. La numeroasele tradiții care îi identifică pe Telegonus (fiul lui Ulise și al vrăjitoarei Circe) sau pe Praenestus (fiul regelui Latinus și nepotul lui Ulise) ca fondatori ai orașului, se adaugă

A destra: plastic
ricostruttivo del
Santuariu della Fortuna
Primigenia, Museo
archeologico prenestino,
Palestrina

Dreapta: reconstrucția
Sanctuarului Fortuna
Primigenia, Museo
archeologico prenestino,
Palestrina

APRILIE - IUNIE

luogo di costruzione del Santuario della Fortuna Primigenia, il più importante complesso sacro di architettura tardo-repubblicana dell'Italia antica, di cui oggi è possibile ammirare ancora i resti. E se la storia antica della città le garantisce una certa ricchezza architettonica e archeologica, è certamente il Santuario della Fortuna Primigenia a spiccare su tutto, non solo per la sua unicità ma anche perché strettamente connesso alla storia e alla vita dell'antica Palestrina.

Oltre a essere una delle località in cui l'Imperatore Augusto preferiva trascorrere le vacanze, la romana *Praeneste* era anche il luogo in cui l'uomo e il divino entravano in contatto, grazie alla pratica divinatoria del «Rito delle Sorti», che avveniva proprio all'interno del santuario, nell'apposito «Antro delle sorti». La dea Fortuna Primigenia era profondamente venerata nel mondo romano perché, oltre a favorire la prosperità, era anche la dea del destino e perciò portatrice di risposte sul futuro che devoti e fedeli in pellegrinaggio (dopo aver pagato ingenti somme di denaro) potevano ottenere raccogliendo le *sortes* (sorti). Si trattava di tavolette di legno contenenti la risposta divina e che era necessario estrarre da un pozzo in cui era calato un bambino, simbolo di Iupiter Puer (Giove Bambino). In realtà, in fondo al pozzo lo aspettava un sacerdote del santuario che, dopo aver inciso sulla tavoletta l'oracolo richiesto, la consegnava al bambino che a sua volta riemergeva con le parole della dea letteralmente nelle sue mani. Si trattava insomma di una messa in scena costruita alla perfezione ma tuttavia di grande impatto, citata perfino nel trattato *De Divinatione* di Marco Tullio Cicerone. I bombardamenti della Seconda Guerra Mondiale hanno avuto il paradossale merito di riportare alla luce diverse zone del Santuario della Fortuna Primigenia, in cui sono state ritrovate alcune tavolette, oggi conservate nel Museo Archeologico di Palestrina.

Nei secoli, pur trasformandosi in vestigia, il Santuario della dea Fortuna Primigenia non perde la sua centralità e nell'XI secolo ciò che restava delle sue strutture superiori è riutilizzato

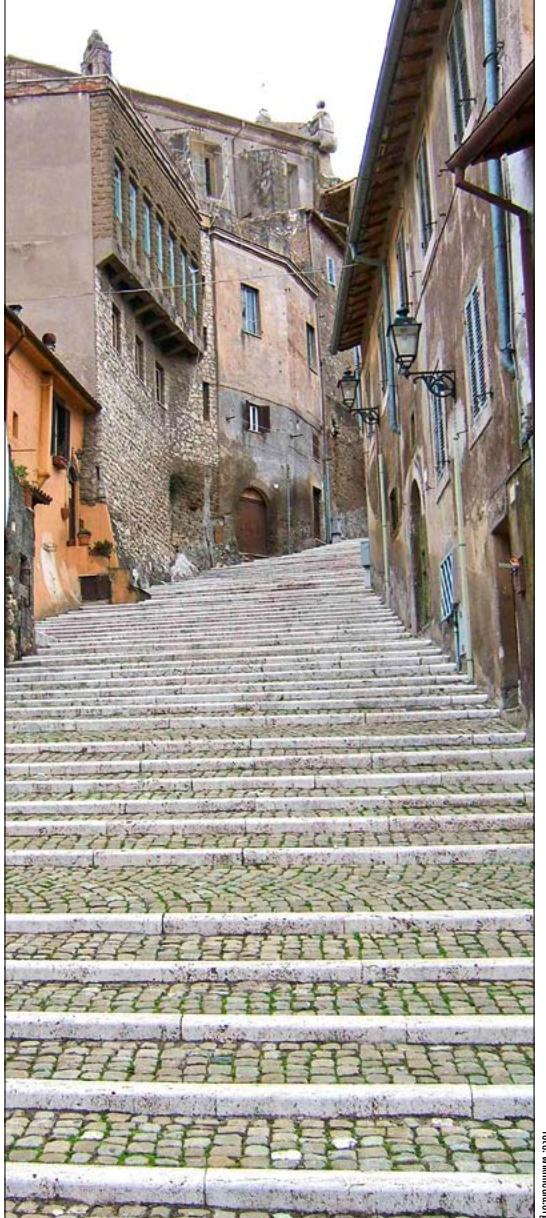
legenda locală transmisă de Cato, Varrone, Solino și Virgil, conform căreia Palestrina ar fi fost întemeiată de Ceculo, fiul zeului Vulcan și al Praenestei, întemeietor care a numit orașul astfel în memoria mamei sale. *Praeneste* a devenit parte a teritoriului roman după o luptă dură, în 338 î.Hr.

Din punct de vedere geografic, Palestrina oferă vizitatorului priveliști de o mare frumusețe naturală, datorită poziției sale ridicate, cu vedere la Valea Sacco și așa-numita *Campagna Romana* și, poate și din acest motiv, în secolul al II-lea î.Hr. a fost ales ca loc de construire a Sanctuarului Fortuna Primigenia, cel mai important complex sacru de arhitectură republicană târzie din Italia antică, ale cărui vestigii pot fi admirate și astăzi. Și dacă istoria străveche a orașului îi garantează o anumită bogăție arhitecturală și arheologică, cu siguranță Sanctuarul Fortuna Primigenia este cel care se remarcă mai presus de toate, nu numai prin unicitatea sa, ci și pentru că este strâns legat de istoria și viața anticei Palestrina.

Pe lângă faptul că era unul dintre locurile în care împăratul Augustus prefera să-și petreacă vacanțele, antica *Praeneste* era și locul în care omul și divinul intrau în contact, grație practicii divinatorii a „Ritului Sortilor” („Rito delle Sorti”), care avea loc chiar în interiorul sanctuarului, în spațiul dedicat „Grota sortilor” („Antro delle sorti”). Zeița Fortuna Primigenia a fost profund venerată în lumea romană pentru că, dincolo de a aduce prosperitate, era și zeița destinului și, deci, purtătoarea de răspunsuri despre viitorul pe care devotații și credincioșii veniți în pelerinaj (după ce plăteau sume mari de bani) le puteau obține prin colectarea „sortilor” (*sortes*) – tăblițe de lemn care conțineau răspunsul divin și pe care era necesar să le extragă dintr-o fântână în care fusese coborât un copil, simbol al lui Iupiter Puer (Jupiter Copil). În realitate, în fundul fântânii îl aștepta un preot al sanctuarului care, după ce grava oracolul solicitat pe tăbliță,

Palestrina divinaților

per la costruzione del Palazzo Colonna Barberini (sede proprio dell'odierno Museo Archeologico), eretto dai Colonna.

La famiglia Colonna è una storica casata patrizia romana tra le più antiche dell'Urbe, il cui prestigio non è tramontato nemmeno in epoca moderna, con picchi di particolare importanza durante il Medioevo. La storia del Palazzo Colonna Barberini è costellata di distruzioni e ricostruzioni poiché la storia millenaria della famiglia Colonna, signori di Palestrina, si è sempre intrecciata con i vertici del potere attraverso papi, cardinali, filosofi, letterati, diplomatici e politici.

Un esempio particolarmente lampante è la lotta ingaggiata dai Colonna contro l'elezione di Papa Bonifacio VIII, che si concluderà nel 1298 con l'assedio e la distruzione di tutta Palestrina, compreso il Palazzo Colonna Barberini. Successivamente ricostruito insieme alla città, è nuovamente distrutto nel 1437, questa volta per volontà di Papa Eugenio IV. Ricostruito ancora una volta, nel 1630, il Palazzo e la città di Palestrina sono ceduti alla famiglia Barberini, in particolare a Carlo Barberini, fratello di Papa Urbano VII.

îl înmâna copilului care, la rândul său, reapărea cu cuvintele zeiței literalmente în mâinile sale. Era vorba, pe scurt, de o punere în scenă perfect construită, dar totuși de mare impact, citată chiar în tratatul *De Divinatione* al lui Marcus Tullius Cicero. Bombardamentele celui de-Al Doilea Război Mondial au avut meritul paradoxal de a scoate la lumină diverse zone din Sanctuarul Fortuna Primigenia, în care s-au găsit câteva tăblițe, păstrate acum în Muzeul Arheologic din Palestrina.

De-a lungul secolelor, deși s-a transformat în vestigii, Sanctuarul zeiței Fortuna Primigenia nu și-a pierdut centralitatea și în secolul al XI-lea ceea ce a mai rămas din structurile sale superioare a fost refolosit pentru construirea Palatului Colonna Barberini (chiar sediul Muzeului Arheologic de astăzi), ridicat de familia Colonna.

Familia Colonna este o familie istorică de patricieni romani, printre cele mai vechi din oraș, al cărei prestigiu nu a scăzut nici măcar în epoca modernă, cu vârfuri de o importanță deosebită în Evul Mediu. Istoria Palatului Colonna Barberini este presărată cu distrugeri și reconstrucții, deo-

rece istoria de o mie de ani a familiei Colonna, domni ai Palestrinei, s-a împărtășit întotdeauna cu cea a puterii, prin papi, cardinali, filosofi, oameni de litere, diplomați și politicieni.

Un exemplu deosebit de ilustrativ este lupta dusă de familia Colonna împotriva alegerii Papei Bonifaciu al VIII-lea, care s-a încheiat în 1298 cu asediul și distrugerea întregii Palestrine, inclusiv a Palatului Colonna Barberini. Reconstruit ulterior împreună cu orașul, a fost distrus din nou în 1437, de data aceasta din voința Papei Eugen al IV-lea. Refăcut din nou, în 1630, Palatul și orașul Palestrina au fost predate familiei Barberini, în special lui Carlo Barberini, fratele Papei Urban al VII-lea.

Vista di Palestrina, con in primo piano i ruderi del Santuario della Fortuna Primigenia e sullo sfondo il Palazzo Colonna Barberini

Vedere asupra Palestrinei, cu ruinele Sanctuarului Fortuna Primigenia în prim-plan și Palatul Colonna Barberini în plan secundar

APRILIE - IUNIE

pagine realizzate da
• pagini realizate de
Clara Mitola

traducere
Olivia Simion

RETE
TERRE
RETE

APRILE · GIUGNO

foto: thedeliveristi.com

I giglietti di Palestrina

Unici nella forma, i giglietti di Palestrina sono biscotti dalla tradizione secolare e tipici della zona. La storia vuole che intorno alla metà del 1600 i cuochi della famiglia Barberini, rifugiatisi in Francia presso la corte di Luigi XIV, abbiano appreso la ricetta di questi biscotti molto gustosi e semplici da realizzare. Proprio per tali origini, sono a forma di giglio di Francia (simbolo della Casata dei Borbone).

Preparazione

Lavorare con le fruste le uova e lo zucchero fino a ottenere un composto omogeneo e spumoso. Setacciare la farina e unirla man mano, mescolando con una spatola per dolci. Unire anche la scorza di limone grattugiata e continuare a mescolare. Dopo aver lasciato l'impasto a riposare per qualche minuto, versare un cucchiaio di impasto su una spianatoia ben infarinata e modellarlo con le dita. È necessario dividerlo in tre parti e lavorare ogni parte con i palmi delle mani per creare dei piccoli «serpentelli» da unire tra loro, per formare il giglio. Sistemare con cura i biscotti crudi su una teglia con carta da forno e lasciarli riposare ancora per pochi minuti. Inforrnare a 180° per circa 10 minuti (forno statico e preriscaldato) e dopo averli lasciati raffreddare, spolverare i biscotti con zucchero a velo.

Dosi · Porții
circa 20 giglietti („crini”)

Difficoltà · Dificultate
bassa · redusă

Preparazione · Preparare
10 min

Cottura · Gătire
10 min

Ingredienti · Ingrediente
3 uova · 3 ouă
250 g di farina · 250 g făină
250 g di zucchero · 250 g zahăr
Scorza di un limone grattugiata ·
Coaja rasă a unei lămâi
Zucchero a velo · Zahăr pudră

Unici ca formă, „crini” à la Palestrina sunt biscuiți cu o tradiție veche de secole și tipici zonei. Istoria spune că pe la mijlocul anilor 1600 bucătarii familiei Barberini, care s-a refugiat în Franța la curtea lui Ludovic al XIV-lea, au învățat rețeta acestor biscuiți foarte gustoși și simplu de făcut. Tocmai datorită acestor origini, ei au formă unei flori de crin franceze (simbol al Casei de Bourbon).

Preparare

Bateți ouăle și zahărul cu telul până obțineți un amestec omogen și spumos.

Cerneți făină și încorporați-o treptat, amestecând cu o spatulă de patiserie. Adăugați și coaja de lămâie rasă și continuați să amestecați. După ce ați lăsat aluatul să se odihnească timp de câteva minute, se toarnă o lingură de aluat pe un blat de gătit, tapetăt bine cu făină și se modeleză cu degetele. Este necesar să-l împărțiți în trei părți și să lucrați fiecare parte cu palmele mâinilor pentru a crea mici „șerpișori”, ce se vor uni pentru a forma crinul. Așezați cu grijă biscuiții cruzi pe o tavă tapetată cu hârtie de copt și mai lăsați-i să stea câteva minute. Coacem la 180°, circa 10 minute (cupor static și preîncalzit) și, după ce îi lăsăm să se răcească, pudrăm biscuiții cu zahăr pudră.

„Crini” à la Palestrina

ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA - RO.AS.IT. · STR. ION LUCA CARAGIALE NR. 24, 020045 BUCUREȘTI

TEL.: +4 0372 772 459; FAX: +4 021 313 3064

WWW.ROASIT.RO